

PÁD FIFA

DAVID CONN

MILIONOVÁ KORUPCE V SRDCI SVĚTOVÉHO FOTBALU

host

DAVID CONN
PÁD FIFA
MILIONOVÁ KORUPCE
V SRDCI SVĚTOVÉHO
FOTBALU

**PÁD FIFA
MILIONOVÁ
KORUPCE
V SRDCI
SVĚTOVÉHO
FOTBALU**

Brno 2018

Copyright © David Conn, 2017
First published as *The Fall of the House of FIFA*
by Yellow Jersey, an imprint of Vintage
Vintage is part of the Penguin Random House
group of companies
David Conn has asserted his right to be identified
as the author of this Work in accordance
with the Copyright, Designs and Patents Act 1988

Cover photo credit: Elnur/Shutterstock.com
Translation © Lukáš Pečeně, 2018
Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2018 (elektronické vydání)
ISBN 978-80-7577-538-2 (Formát PDF)
ISBN 978-80-7577-539-9 (Formát ePub)
ISBN 978-80-7577-540-5 (Formát MobiPocket)

Věnováno

*Brianu Lomaxovi, 1948—2015, zakladateli hnutí Britain's
football club supporters trust movement,*

a

*Johnu Pottsovi, mému tělocvikáři ve škole
a fotbalovému trenérovi,*

*a všem dalším dobrým a inspirativním lidem,
které jsem díky fotbalu poznal.*

„Rozprostřel jsem své sny pod tvé nohy.
Našlapuj měkce, neboť šlapeš po mých snech.“
Z básně „Chtěl bych mít nebem vyšitý šat“ od W. B. Yeatse

„Řekni, že to není pravda, Joe.“
*Údajná výzva malého chlapce k „Bosému“ Joe Jacksonovi,
baseballistovi Chicaga White Sox, který byl obviněn,
že prodal zápas Světové série v roce 1919. V současnosti
je citát považovaný jen za legendu.*

OBSAH

Hra pro obyčejné lidi	13
Smajlík z FIFA	20
1904: „Čistý sport“	34
1974	54
1998: Prezident Blatter	67
2010: „A pořadatelem mistrovství světa 2022 se stává... Katar!“ (1)	83
„Krise? Jaká krize?“	103
Čestní lidé	120
Centrum preciznosti Dr. João Havelange	142
Uplácení ve Švýcarsku není trestné	157
Špinavé prádlo	171
„Řekněte mi, co jste provedl“	193
Poctivost pana předsedy	198
Mistrovství světa v podvádění	212
Umírající král	224
„Peníze FIFA jsou i vaše peníze!“	243
Řekni, že to není pravda, Franzi	259
Pošpiněná historie	276
„A pořadatelem mistrovství světa 2022 se stává... Katar!“ (2)	282
Šéf	303
Bibliografie	319
Rejstřík	323

HRA PRO OBYČEJNÉ LIDI

Fotbal je sport, který milují miliony a miliardy lidí po celém světě. A každý z nás si bezpochyby vzpomene na své první mistrovství světa. Když dítě poprvé sleduje všechny obletované fotbalové hvězdy a jejich dramatická utkání, je to pro něj nejlepší možná zábava. Taková, na kterou bude vzpomínat celý život. Je to zážitek, jenž člověka formuje. Popisem toho, jak se vůdčí fotbalová organizace FIFA až po uši ponořila do bláta lží a korupce, možná riskuji, že ta skoro až náboženská úcta a láska k fotbalu poleví. Osobně však přesto dál věřím, že světový šampionát ve fotbale je něco mimořádného.

Můj první šampionát byl ten v západním Německu v roce 1974. Zvítězili domácí, kteří dali dohromady silný tým. Ten vedl až nevídaně talentovaný kapitán Franz Beckenbauer, jenž Němce dotáhl k finálovému triumfu nad propracovaným systémem Nizozemska s Johanem Cruyffem.

Bylo mi devět. Celé to fotbalové divadlo jsem sledoval na velké dřevěné televizi v obývacím pokoji našeho domu v severním Manchesteru, kde byl fotbal nedílnou součástí mého dětství. Jedna z mých prvních životních vzpomínek je moment, kdy jdu s kamarádem Anthonym do mateřské školy kolem hřiště, na němž právě velcí kluci ze základky hráli ohromně vypjaté utkání. Když jsme procházeli, jeden z hráčů zrovna poslal míč mezi dvě čáry namalované na asfaltu, které symbolizovaly branku. Pak utíkal kolem hřiště s rukama nad hlavou a jeho slavicí spoluhráči běželi za ním. Od té doby jsem toužil být takovým tahounem, umět hrát fotbal a být v něm dobrý.

Později jsem se dostal na Old Trafford na United a taky na Maine Road, kde hrával Manchester City. Oči mi přecházely z davu lidí, kteří tam přišli a díky nimž se to naše dětské poskakování za míčem na hřištích a zahrádkách za domem přetvořilo v mnohem větší a silnější prožitek. Pamatuji si, jak v jednu chvíli přítel mého táty ukázal směrem k tribuně Stretford End, kde fanoušci synchronizovaně zpívali, tleskali a vlnili se do rytmu. V ten okamžik jsem pochopil, že je přede mnou studnice fotbalové vášně a tradic, která vznikla už dávno před mým narozením a teď jen čeká, až se do ní ponořím. Pak došlo na to, čemu dřív nebo později musí čelit každý kluk z Manchesteru — nutnost vybrat si, jestli City, nebo United. Můj táta, zastydělý fanoušek Boltonu Wanderers, mi při výběru moc platný nebyl, a tak jsem si naprosto svobodně vybral City. Tehdy to nebyla ta velká korporace, superbohatý klub vlastněný šejky z Abú Zabí jako dnes. Ale nebyl to ani chudý příbuzný United, jak tomu bylo v devadesátých letech. Kdepak! V sedmdesátých letech byli Citizens v Manchesteru tím lepším týmem. Motor zálohy United Bobby Charlton, který se k fotbalu vrátil po tragickém leteckém neštěstí v Mnichově v roce 1958 a jenž zářil v dresu Anglie na světových šampionátech v letech 1966 a 1970, byl už tou dobou fotbalem unavený. Talentovaný chlapec z Belfastu George Best, který svého času udivoval technikou na nejslavnějších stadionech světa, už trávil víc času po barech než na hřištích. A třetí z tehdejší věhlasné trojice United, Denis Law, v době, kdy jsem pronikl do fotbalu, kroutil poslední dvě sezony své kariéry — v útoku Manchesteru City.

Silná a zatvrzelá pycha, kterou v manchesterských mužích fotbal budil, byla součástí městské povahy. V té době mi navíc ještě nedocházelo, že v Anglii považujeme fotbal za sport, který jsme vynalezli. Nikdy jsem to takto nebral, protože lidé o tom mluvili, hlavně když byli naštvaní a otrávení z moderního fotbalu. Podle nich nám ti „cízáci“ vzali naši hru, špatně ji pochopili a pokazili.

Až jako dospělý jsem coby novinář pátral po původu moderního a extrémně komerčního fotbalu a ke svému obrovskému údivu jsem zjistil, že základ toho tvrzení je pravdivý. Že opravdu právě v Británii tento sport vznikl a je naší národní chloubou. Fotbal, jeho principy, rozvržení hřiště i základní pravidla, která z této hry dělají tak úžasný zážitek — to všechno v roce 1863 vymyslela a schválila nově založená Fotbalová asociace v londýnské Freemason's Tavern na náměstí Lincoln's Inn.

Od chvíle, kdy jsem to zjistil, si myslím, že by se o těchto fascinujících a vzrušujících kořenech fotbalu měly děti učit, jakmile začnou kopat do míče. To se zatím neděje a někteří lidé tak s fotbalem prožijí celý život, aniž vědí, jak to všechno začalo. My jsme jako děti tu fotbalovou tradici nepřijímali formou historických přednášek, ale cítili jsme ji spíš jako dědictví, jež nám vštěpovali trenéři a zapálení tátové, kteří každou neděli vedli naše dětské týmy do zápasů. Snažili se, abychom pochopili, že kromě vrozeného instinktu vzít míč a utíkat s ním, vedle kliček a tvrdých ran na branku je zásadní i týmová spolupráce. Když jsem začal hrát skutečný fotbal, na opravdových travnatých hřištích, byl jsem překvapený, kolik úsilí a tréninku to vyžaduje a jak náročné je udržet si formu. V týmu platila klasická fotbalová pravidla — nesměli jsme faulovat, šikanovat se, podvádět ani jinak si škodit (i když to všechno při našich zápasech občas k vidění bylo). Postupně jsme však dorostli k dalším, nepsaným zákonům fotbalu, které platily v Manchesteru. Trenéři nás učili, abychom se po vítězstvích nechovali povýšeně a po porážkách si vždycky potřásli rukou se soupeři. Slova jako respekt a fair play, která jsou teď ve-tkaná do stanov organizací FIFA i UEFA, jsme už v té době vnímali jako nedílnou součást fotbalu.

Než se v roce 1974 mistrovství světa magicky objevilo v naší televizi poprvé, moc jsem o tom turnaji nevěděl. Vzpomínám si jen na dva mezinárodní zápasy, které jsem před tím šampionátem viděl. V obou hrála Anglie a v obou selhala. Není divu, byla v hluboké krizi, jež nastala po vítězství ve Wembley na domácím mistrovství světa v roce 1966. Prvním z těch zápasů byla prohra 1:3 ve Wembley s Beckenbauerovým západním Německem. V záloze netradičně nastoupil jinak útočník Günter Netzer a já v té době ani nechápal, že to vlastně bylo čtvrtfinále mistrovství Evropy 1972, které posléze západní Německo vyhrálo. Vzpomínám si ještě na remízu 1:1 s Polskem z října 1973, což byl zápas, na nějž nikdo z lidí, kteří ho viděli, nezapomene — znamenal totiž, že se Anglie na mistrovství světa nekvalifikovala. Jejich brankář Jan Tomaszewski byl výtečný, zatímco náš Peter Shilton dostal gól mezi nohama. Asi jsem nemohl úplně chápat, co se právě stalo, ale pamatuji si, jak jsem ze stadionu odcházel v slzách.

Mohl bych být samozřejmě smutný z načasování a dumat nad tím, jaký bych byl, kdyby mou první vzpomínkou byl světový šampionát

v roce 1966, na němž Anglie prožila slavný domácí triumf. Nebo turnaj v roce 1970 v Mexiku, první barevně vysílaný, který ovládli brilantní Brazilci. Tyto turnaje jsem si nastudoval až zpětně a pořád dokola jsem si pouštěl úžasný finálový gól brazilského kapitána Carlose Alberta. Nejhezčí týmový gól v historii! Ozdobila ho finální přihrávka Pelého, která šla přesně do kroku Alberta a jež dokonale vystihuje krásu fotbalu v jeho jednoduchosti. Z tohoto turnaje pochází i fotka, kterou si FIFA sama v roce 2004 vybrala do publikace o staleté historii světových šampionátů. Vznikla po vítězství Brazílie nad Anglií 1:0 v základní skupině. Angličan Bobby Moore objímá Pelého a gratuluje mu. Běloch a černoch, dvě velké fotbalové hvězdy spojené vzájemným obdivem.

Nikdy jsem však nelitoval, že jsem tyhle turnaje neprožil osobně. Měli jsme vlastní fotbalovou éru. Vyprávění o triumfu z roku 1966 nás nudilo jako všechny vzpomínky, které nám vyprávěly starší generace, aby nám ukázaly, že dneska už fotbal není tak skvělý jako za jejich časů. Všichni jsme věděli, že Anglie nebude hrát na mistrovství světa, a akceptovali jsme to. Pelé navíc ukončil reprezentační kariéru, a tak se v roce 1974 trápila i Brazílie a moje generace si musela počkat až na rok 1982, aby viděla další zázračný brazilský tým.

Turnaj v roce 1974 se tedy objevil v naší televizi a já ho sledoval jako u vytržení. I když jsem druhého dne ráno měl vstávat do školy, žádný večer jsem si ta nádherná představení nedokázal odepřít. Moje vzpomínky nejsou úplně dokonalé, často si třeba jasně vybavuji, jak zápasy sleduji v našem novém domě, což ale není možné, protože do něj jsme se přestěhovali až v roce 1976. Jasně si však pamatuji, jak jsem sledoval historický souboj východního a západního Německa ve skupině. Východ vyhrál 1:0 a já to bral jen jako další fotbalový zápas, vůbec jsem nevěděl o politickém napětí, kterým byl tento duel nabitý. Vzpomínám si i na fantastickou střelu z voleje, kterou z rohu pokutového území vyslal švédský útočník Ralf Edström, a na to, jak vzápětí ze sítě opadaly kapky dešťové vody, poté co do ní míč vlétl.

Jako devítiletý kluk jsem byl trochu zvláštně a nevděčně podrážděný Cruyffem. Všichni byli celí paf z jeho otočky v utkání proti Švédsku, ale já moc nechápal, proč je kolem toho takový povyk. Tehdy už jsem totiž uměl velmi podobný trik — naučil mě ho na zahradě za domem strýček, který byl o čtrnáct let mladší než otec a v té

době stále hrával fotbal v nižší soutěži. Můj trik spočíval v tom, že jsem položil nohu na míč, udělal stahovačku, otočil se a pokračoval v běhu. Připadalo mi, že to, co předvedl Cruyff, byl přesně tento základní trik. Tu fintu, již jsem jako dítě nedokázal docenit, jsem si pak připomněl až v březnu 2016. To Cruyff v osmašedesáti letech zemřel na rakovinu plic, dva měsíce po jiné ikoně naší generace a dalším kuřákovi Davidu Bowiem. Cruyffovu otočku ukazovali všude pořád dokola a já ji konečně sledoval s obdivem, který si zasloužila.

Byl to opravdu zázračný kousek. Elegantnější, než by si člověk dokázal představit. A Cruyff ho předvedl v živém televizním vysílání, které všude po světě sledovaly stovky milionů lidí. Předvedl ho na největší akci nejpopulárnějšího sportu planety. Evidentně dopředu věděl, co chce udělat. Svůj úmysl zamaskoval významným náprahem pravou nohou, jako by chtěl centrovat do vápna. Jeho otočka byla vlastně jen o trochu víc propracovaná než ta, kterou mě naučil strýček Stephen a již jsem motal hlavy kamarádům na hřišti. Dnes se na ten moment už dívám jinak. Jako dospělý, který celý život hraje a sleduje fotbal. Dnes už chápu, jak zrádná je představa o jednoduchosti fotbalu a jak náročné je tuhle hru ovládnout. A z této perspektivy nejvíc oceňuji to, co Cruyff udělal po oné otočce — jak se okamžitě naplno rozběhl a levačkou přitom precizně kontroloval míč. Dokonalost jeho pohybu mě pokaždé dostane.

Švédský obránce, oběť Cruyffova brilantně provedeného fotbalového kousku, který sice trval jen pár vteřin, ale i o dvaatřicet let později si ho dokola pouštějí lidé po celém světě, poskytl po Nizozemcově smrti pozoruhodný rozhovor. Jan Olsson tvrdí, že hned jak Cruyff svou parádu předvedl, bylo mu jasné, že z toho bude slavný moment. Říká, že tváří v tvář takové genialitě nemohl jako obránce dělat vůbec nic. A že si od té doby každý den na tu chvíli vzpomene a je pyšný, že u toho mohl být.

„Po utkání,“ přiznává Olsson, „jsem mu [Cruyffovi] poděkoval za zápas a pogratoval. Skončilo to sice 0:0, ale i tak bylo správné mu pogratoval.“

Dalším skvělým hráčem toho turnaje a celé té éry byl Beckenbauer. Byl to ovšem zcela odlišný fotbalista. Stvořil novou fotbalovou roli. Z hry středního obránce, libera, vykouzlil způsob, jakým odzadu ovládal rychlost a směřování hry celého týmu. Měl neustále hlavu nahore, nikdy se nedostal pod tlak, pořád měl kolem sebe místo.

Jako by se jen kvůli němu hra vždycky na chvilku zastavila. Už jako devítiletý jsem se nemohl nabažit pohledu na to, jak vnějším náretem své pravačky hladí míč. Bylo to neuvěřitelně precizní. Až zpětně, v historických záběrech, jsem Beckenbauera viděl hrát na mistrovství světa 1966, kde Němci prohráli ve finále s Anglií. I to, jak dal v roce 1970 gól Anglii při výhře západního Německa 3:2. A pořád mi přijde zvláštní vidět ho v záloze, mladého, jak dribluje s balonem a pouští se do útoku. V roce 1974 už jeho divoké tmavé kudrlinky začínaly mizet. Na ruce měl kapitánskou pásku, hrál s obrovským klidem a znovu dovedl Německo do finále, ve kterém od první minuty po faulu na Cruyffa a penaltě překvapivě vedli Nizozemci. Z Beckenbauera zcela přirozeně vyzařovala velká autorita. Tehdy se hrálo o zbrusu novou, trochu lacině působící zlatou trofej, protože tu starou z dob Julesa Rimeta získali v roce 1970 po třetím vítězství v řadě natrvalo Brazilci. I když ji Beckenbauer po zápase zvedal nad hlavu, stále si držel svůj styl. Na tváři úsměv, který v sobě dokonale spojoval hrdost a skromnost.

Mnoho milovníků fotbalu z mé generace by vám potvrdilo, že fotbal nás tolik zaujal proto, že jsme se mohli v televizi dívat na utkání živě. Kromě zápasů FA Cupu a mezinárodních duelů se v té době v televizi fotbal nevysílal. Lidé, kteří ho ovládali, se totiž báli, že by kvůli tomu chodilo na stadiony méně lidí. A peníze ze vstupného byly pro každý klub důležitější než pakatel, který by za možnost vysílat zápasy zaplatily televizní společnosti. A pak přišlo zmiňované mistrovství světa a najednou jsme na zlatém podnose dostali ten nejlepší fotbal, jaký kdy svět viděl. S oslňujícími hvězdami, barevný a v televizi. Večer co večer. Mého otce v té době už fotbal nezajímal a měl k němu snad až nepřátelský vztah. Zájem o něj nejevili ani moji bratři, takže jsem se díval sám. Byl jsem tam jen já a televize. Společně připraveni nasávat ten velký svět.

Ono mistrovství světa považuji za přelomové. Vzalo totiž naši lokální lásku k fotbalu, k hrdým klubům z Manchesteru a jejich mezinárodním úspěchům, a spojilo ji s něčím větším. Ukázalo nám, že tuhle hru miluje celý svět. Cítili jsme, že jsme součástí něčeho většího, než co si dokážeme představit. Něčeho, co nás přesahuje.

Kdybyste mě nutili, asi bych musel přiznat, že název FIFA mi už tehdy zakořenil v hlavě. Byla to značka, která zastřešovala, organi-

zovala a de facto i vlastnila mistrovství světa. Myslím, že mlhavě jsem to chápal. Stejně jako jsem rozuměl tomu, že v Anglii je podobným kolosem, přesahujícím hranice sportu, Fotbalová asociace. Jako devítiletý kluk, který se rozhodl spojit svůj život s fotbalem a světovými šampionáty, jsem samozřejmě nic netušil o vnitřních strukturách organizace FIFA. Jejích komisích nebo ambicích lidí, kteří se ji snaží ovládnout. Nevěděl jsem nic o roli peněz ve fotbale. Nepřemýšlel jsem nad tím. Byl bych asi docela v šoku, kdyby mi někdo vysvětlil, že televize musejí FIFA platit za to, aby mohly přinést fotbal až k nám domů.

Ted' FIFA, mezinárodní fotbalovou federaci, šírají hluboké korupční skandály závratných rozměrů. Je už zcela jasné, že právě rok 1974 byl rokem převratných změn celé organizace, což je pro mě osobně zajímavá shoda náhod. Právě tehdy, těsně před začátkem mistrovství světa, dokázal brazilský podnikatel João Havelange kontroverzním způsobem nahradit jednadsmesátiletého Angličana, sira Stanleyho Rouse.

Dnes už víme, jak překvapivý a zásadní vliv na chod politiky FIFA i dalších sportovních organizací měl šéf firmy Adidas Horst Dassler. Když se nad tím zamyslíte, je až neuvěřitelné, jak dominantní tato značka byla už na šampionátu v roce 1974. A fungovalo to přesně tak, jak Dassler plánoval. Já a miliony dalších jsme tři pruhy Adidas začali vnímat jako vyhledávanou značku, která má osobitý půvab. Nevědomovali jsme si, že jejich kopačky nosí Beckenbauer, že Adidas na sobě mají i Nizozemci. Jen Cruyff měl vlastní smlouvu s hlavním rivalem Adidasu, firmou Puma, která vznikla po rozepři v Dasslerově rodině. V zápase mezi východním a západním Německem dokázal Adidas překonat politické rozdíly. Překonal zeď mezi represivním komunismem a osvíceným kapitalismem a obul oba týmy do svých kopaček. I fotbalisté Zairu, jediní reprezentanti rostoucího a neúnavného afrického fotbalu, měli kopačky značky Adidas.

V roce 1974 jsem byl dítě a jako mnoho dalších jsem propadl kouzlu fotbalu a mistrovství světa, které organizovala a bezvadně nám ho servírovala FIFA. Samozřejmě jsem netušil, že volby vedení a samotný šampionát roku 1974 jsou předělem. Tehdy se položily základy firemní kultury, jež vyvrcholila o jednačtyřicet let později v Curychu zatčením, žalobami a toxickou implozí celé organizace.

DRUHÁ KAPITOLA

SMAJLÍK Z FIFA

Přesně o pětatřicet let později, když jsem trochu dospěl a stal se novinářem, jsem se ponořil do vyšetřování toho, jak je moderní fotbal provázaný s penězi. Tehdy jsem se poprvé setkal s americkým funkcionářem FIFA Charlesem „Chuckem“ Blazerem. Bylo to v Perském zálivu, v Abú Zabí, v létě roku 2009. Sháněl jsem tam materiál o nových majitelích mého milovaného klubu z dětství Manchesteru City, který jsem připravoval pro *Guardian*. Klub koupil přítel rodiny, jež vládne Emiráátům, šejk Mansour bin Zajd Ál Nahján. Mansourovi zastupci mi vysvětlili, že abych porozuměl tomuto světu a jeho vztahu k Citizens, měl bych přijet osobně. Spojené arabské emiráty se v té době chystaly na pořádání mistrovství světa klubů, které hostily v rámci svých širokosáhlých aktivit ve snaze udělat si reklamu. Na jednom z největších stadionů v zemi, na němž hraje klub Al Jazira a který vlastní rovněž Mansour, pro nás byla připravena tisková konference.

Proto tam byl i Blazer, člen výkonného výboru FIFA, jenž dohlížel na přípravu klubového mistrovství světa. Rodilý Newyorčan se mezi těchto čtyřiaadvacet lidí, kteří rozhodují i o tom, kdo bude hostit světové šampionáty, dostal v roce 1996. Jeho vrchol přišel o šest let později, když byl jmenován generálním sekretářem. To znamená, že se stal výkonným šéfem regionální fotbalové organizace CONCACAF — Fotbalové konfederace Severní a Střední Ameriky a Karibiku. V této pozici dvacet let důvěrně spolupracoval s Jackem Warnerem, bývalým profesorem historie z Trinidadu, kterého Blazer v roce 1990 podpořil při volbě předsedy CONCACAF. Přesně podle plánu těchto dvou

mužů pak Warner vedl koalici malých karibských ostrovů. Těchto třicet jedna států se spojilo a udávalo směr celé CONCACAF, bez ohledu na zájmy dalších deseti členů, mezi něž patří Spojené státy, Kanada a Mexiko. V prezidentských volbách FIFA hlasuje všech dvě stě jedenáct členů federace, a i tam měl tedy Warner, který ovládal blok CONCACAF, velký vliv.

CONCACAF mohla do výkonného výboru zvolit nebo jmenovat tři členy, tedy stejně jako Jihoamerická fotbalová konfederace CONMEBOL. Oceánie, do které patří Nový Zéland a malé pacifické ostrovy, měla jednoho zástupce. Africká i asijská konfederace měly ve výkonném výboru po čtyřech lidech. UEFA, reprezentující Evropu, nejbohatší, nejsilnější a nejstarší větev fotbalu, si díky politikaření a kompromisům, jež mnoho let formovaly celou FIFA, udržela osm zástupců. Posledním člověkem čtyřladvacetičlenného výboru, který sídlí v centru FIFA v Curychu, přezdívaném „Domov FIFA“, byl prezident Sepp Blatter. Ten vyhrál volby v roce 1998 a 2002, v roce 2006 neměl žádného soupeře.

Jack Warner po roce 2009 proslul jako negativní postava, ale už dříve byl nechvalně známý svou vznětlivou a tvrdou povahou i účastí v několika skandálech s obchodováním se vstupenkami. Ten první se udál v roce 1989, kdy Trinidadu a Tobagu stačilo k jistotě účasti na světovém šampionátu v roce 1990 získat jediný bod v domácím duelu se Spojenými státy. Na stadionu i kolem něj bylo strašně přeplněno, což vedlo k obvinění Warnera, tehdy šéfa asociace Trinidadu a Tobaga, že pokoutně vytiskl a prodal patnáct tisíc vstupenek. Soudní verdikt se tehdy na veřejnost nedostal. Každopádně USA zápas vyhrály 1:0 a na mistrovství světa postoupily namísto zdrcených domácích. V roce 2006 byl Warner shledán vinným v rámci vnitřního vyšetřování FIFA, které provedli konzultanti firmy Ernst & Young. Šlo o lístky na mistrovství světa v Německu pořádané ve stejném roce. Ty se přes Warnerova syna dostaly až do nabídky cestovní kanceláře Simpaul, již vlastnila Warnerova rodina a která je prodávala za prémiové, výrazně vyšší ceny. To je v rozporu s pravidly FIFA. Disciplinární komise Warnera pokárala, další trest mu však neudělila, protože se nepodařilo prokázat, že by o přeprodeji vstupenek věděl. Warner po skončení kauzy prohlásil, že se „ospravedlnil“.

O tom, že by se nějakých prohřešků dopouštěl i Blazer, se tehdy nevědělo. Naopak byl stále neoddiskutovatelným vládcem fotbalového

vesmíru, známý svým nestydatě velikým tělem, otevřenou povahou i bohatým společenským životem, který ventiloval na svém blogu, pyšně nazvaném *Cestování s Chuckem Blazerem a přáteli*. Hned v úvodu blogu hrdě umístil obrázek postaršího Nelsona Mandely v letadle a s dekou na klíně, který je pravděpodobně myšlen jako jeden z oněch Blazerových přátel. Fotka byla pořízena, když Mandela v roce 2004 na přání Jacka Warnera podnikl dlouhou a náročnou cestu z Jižní Afriky do Trinidadu. Jihoafričané se tehdy snažili u Warnera prosadit, aby jim jeho klika pomohla k pořádání světového šampionátu v roce 2010. Blazer a jeho přítelkyně Mary Lynn Blanksová se na fotce dívají do objektivu, usmívají se a jejich výraz jako by říkal: „Podívejte se na nás, sedíme v soukromém letadle s žijící legendou Nelsonem Mandelou.“

Když jsem do Abú Zabí přijel, byl srpen a panovala neskutečná vedra. Ve stínu bylo přes čtyřicet stupňů a kvůli osmdesátiprocentní vlhkosti jste během okamžiku propotili triko. Místní obyvatelé, pravidelní návštěvníci Emirátů i obchodníci z jiných zemí, kteří tam dlouhodobě žijí, jsou zvyklí trávit celý život v klimatizovaných budovách a cestovat pouze v klimatizovaných autech. Jakmile jsem vyšel ven, kvůli horku a vlhkosti vzduchu se mi okamžitě zamlžily brýle. Bylo to tedy zcela opačně než doma, kde se mi totéž děje při příchodu zvenku do budovy. Mansourovi lidé mi ukázali několik projektů, které se v zemi stavějí na přání šejka Zajda, Mansourova otce. Ten chtěl ekonomiku státu zbavit závislosti na ropě a toužil si upevnit moc investicemi do sportu a kultury. Vzali mě na závodní okruh Yas Marina, abych si prohlédl trať pro formuli 1, kterou tu za velké peníze vybudovali kvůli Velké ceně Abú Zabí. Ukázali mi atrakce od Ferrari, jež s trátí sousedí, předvedli mi Stadion šejka Zajda a vyprávěli o bohatství a plánech Spojených arabských emirátů. Stejně jako všichni návštěvníci jsem si všiml, že jediní lidé na ulicích jsou indiští, pákistánští anebo bangladéšští dělníci, kteří se v neprodyšném pracovním oblečení a těžkých botách plahočí při stavbě místních mrakodrapů, obchodních center a hotelů. Věděl jsem o kampaních lidskoprávních organizací Human Rights Watch a Amnesty International, jež upozorňovaly na nízké platy, bídné životní podmínky a nedostatek pracovních práv, a našel jsem několik dělníků, kteří o tom se mnou mluvili. Neměli se nejhůř, jejich platy sice byly skromné a bydleli ve společné ubytovně, ale říkali, že ostatní jsou na tom hůř.

Jejich největším trápením bylo několikaměsíční odloučení od rodin. Mnozí z nich nechali doma miminka nebo děti, jejichž obrázky mi ukazovali. Poté co výkonný výbor většinou čtrnácti hlasů rozhodl a 2. prosince 2010 oznámil šokující verdikt o umístění mistrovství světa 2022 v rivalském emirátu v Perském zálivu, Kataru, mnohokrát jsem si na ty dělníky vzpomněl. Říkal jsem si, jestli si lidé z FIFA během svých návštěv — v limuzínách z řidiči, červenými koberci a tmavými okny — vůbec všimli, kolik přistěhovalců tam pracuje.

Blazera jsem poprvé viděl v hotelu Emirates Palace, přepychovém zámku, který podle dubajského tisku stál přes tři miliardy dolarů a byl tak druhým nejdražším hotelem planety. Široké a dlouhé chodby z recepcy k pokojí, v němž Blazer hostil své návštěvy, byly dlážděné mramorem. Kopule na střeše zdobilo zlato. Rodina Ál Nahjánů používala hotel částečně jako své sídlo a zčásti coby místo, ze kterého se řídil celý stát. Obchodníci z různých zemí svižně procházeli hotelem na cestě za byznysem, zatímco muži z Emirátů často tiše seděli na recepci v tradičních oblecích dišdaš a šátcích. V rukou mnuli korálky a povíдали si.

Blazer svým chováním tuto scénu nabourával. Vypadalo to, jako kdyby hotel patřil jemu, a ne rodině Ál Nahjánů. Byl to mohutný muž s šedivými vlasy a rudým obličejem, schovaným do hustého bílého vousu, někdo by snad mohl říct, že vypadal jako Santa Claus. A opravdu působil jako dystopická verze amerického Ježíška. Každého musela nevyhnutelně zaujmout jeho obrovská nadváha. Byl tak abnormálně obézní, že člověku chvíli trvalo, než si na to oči zvykly. Jeho tloušťka mu už nedovolovala ani bez námahy chodit. Takže se vozil na elektrickém skútru, který řídil bezstarostně jako autíčko na pouti. Vesele se v něm vznášel po mramorových chodbách hotelu Emirates Palace. Trapně se však necítil. Neustále kolem něj běhali pomocníci a zaměstnanci FIFA, na které štekál rozkazy, jako karikatura zlého šéfa z nějakého komiksového filmu.

Rád bych to popsal jinými slovy, ale nejde to. Lidé se prostě Blazerovi ukláněli a snažili se mu vlichotit do přízně. A nebylo to kvůli tomu, že mladí fotbaloví úředníci z FIFA a Abú Zabí cítili k Blazerově osobnosti přirozenou náklonnost. To vůbec ne. Oni jen ke všemu přistupovali velmi profesionálně, snažili se připravit na organizaci dalšího velkého turnaje ve své zemi. Jejich poslušnost a respekt k Blazerovi existovaly prostě proto, že to jeho pozice

vyžadovala. Byl jedním z hlavounů FIFA, jím vedený výkonný výbor přidělil šampionát této zemi. A teď, když tu byl osobně, se všichni chtěli předvést. Jeho pozice ho předurčovala k tomu, aby byl bez váhání ubytován v tak luxusním hotelu, jako je Emirates Palace, ve kterém obvykle bydlí prezidenti a princové. Už na letišti na něj čekala limuzína a po celou dobu svého pobytu nevystřčil paty z klimatizovaných prostor. Jeden z lidí, jejichž prací bylo vytvořit pozitivní obraz činnosti FIFA a jejích zaměstnanců, se nechal slyšet, že Blazer byl fotbalový fanatik, který byl zvyklý velmi tvrdě pracovat. To je nejspíš pravda. Ten člověk dokonce naznačil, že za Blazerovou hmotností je možná nějaká choroba, a nikoli nezřízený přístup k bufetové stravě. Pouze jeden člen jeho doprovodu nevydržel mlčet a promluvil o tom, že císař je ve skutečnosti nahý. Jen tak na půl úst zamumlal, že Blazer byl hodně zvláštní volbou pro veřejnou propagaci nejpopulárnějšího světového sportu.

Ve své předchozí práci jsem se rýpal hlavně v anglickém fotbale. Zabýval jsem se majiteli ligových klubů, kteří bývali dříve nazýváni „správci“. Sledoval jsem, jak si rozdělují obrovské zisky svých týmů a jak málo je to anglická Fotbalová asociace schopná omezit. Pátrání mě dovedlo k odhalení a pochopení samotných základů moderního fotbalu. A také toho, že současní majitelé klubů opravdu pracují s enormními zisky, i když to Fotbalová asociace dlouho nechtěla přiznat. Šéfové anglického fotbalu se od začátku snažili najít způsob, jak i do moderního fotbalu zabudovat původní vzletné hodnoty tohoto sportu. Jenže pak i Fotbalovou asociaci pohltila moderní éra velkých peněz a ztratila svou roli organizačního vůdce.

Zjistil jsem, že kořeny toho moderního, uhlazeného a globálního sportu jsou v drsných starých lidových hrách anglických vesničanů. Ti ve středověku doslova bojovali o to, aby dostali míč do „branky“, která byla na soupeřově území klidně na míle daleko. Některé z těchto bahnitých, tvrdých a pro všechny zúčastněné zničujících obyčejů přežily dodnes. Nejslavnější jsou *Shrove Tuesday* (Masopustní úterý) a *Ash Wednesday* (Popeleční středa), během nichž se konají potyčky mezi „Hornáky“ a „Dolňáky“ v Ashbournu v hrabství Derbyshire. Souboje se tam odehrávají na polích, v řekách i v ulicích města. Fráze „lokální derby“, která popisuje velkou rivalitu mezi geograficky blízkými kluby, zase pochází ze starých dob a bitev mezi All Saints a St. Peter's ve městě Derby.

Tyto bitvy se ve čtyřicátých letech devatenáctého století postupně přetvořily v lépe měřitelné zkoušky fyzické zdatnosti a dovedností. V těch letech se anglická společnost civilizovala. Lidé začali své děti posílat do placených soukromých škol a zároveň byli farmáři a další vesničané nahnáni do dolů, mlýnů a továren v nově vznikajících industriálních městech. Školáci odtud pak odcházeli na univerzity, za práci nebo do armády a dál chtěli hrát svou oblíbenou hru. Tehdy vznikaly první kluby.

Jenže každá škola měla svá vlastní pravidla. Proto se 26. října 1863 sešli zástupci dvanácti klubů ve Freemasonově taverně v Lincoln's Inn v Londýně. Shodli se tam na jednotné úpravě pravidel a na vzniku toho, co pojmenovali Fotbalová asociace. Ony kluby tvořili především čerství absolventi škol a vojenští oficiři, kteří si ve viktoriánském Londýně a jeho okolí užívali chvíle volna. Jména těch týmů se navždy zapsala do historie sportu, jenž se postupně stal tím nejpobulárnějším na světě. Byly to Barnes, War Office club, Crusaders, Forest (Leytonstone), No Names (Kilburn), Crystal Palace, Blackheath, Kensington School, Percival House (Blackheath), Surbiton, Blackheath Proprietary School a Charterhouse — jediný zástupce veřejného školství na tomto setkání.

Zástupce klubu Blackheath z jednání odešel, protože ostatní týmy se rozhodly vyřadit z pravidel „hacking“, kopání soupeře do holení. Klub z jižního Londýna, který dodnes existuje, chtěl budoucnost pravidel stavět spíš na bázi ragby. První fotbalové utkání podle nových pravidel se hrálo v sobotu 19. prosince 1863. Dodnes fungující kluby z londýnského předměstí Barnes a Richmond se tehdy rozešly bezbrankovou remízou.

„Byl to hodně temperamentní zápas,“ píše se v *Historii Fotbalové asociace*, kterou sepsal zasloužilý novinář a rozhlasový komentátor BBC Bryon Butler. Dál cituje dobové reportáže, že „pravidla byla tak prostá a pro diváky snadno pochopitelná, že těžko mohl vzniknout důvod k jakékoli rozepři“.

Fotbal se díky žákům veřejných škol postupně rozšířil i na sever a do drsných, hluchých a pochmurných industriálních měst. Ti pro něj nadchli místní muže a tím zvyšovali počet hráčů. Jak popularita a význam hry rostly, začali jeho tělesné a morální výhody vnímat také církve i osvědčení podnikatelé, kteří si začali zakládat vlastní týmy. Právě proto vznikly některé nejslavnější anglické kluby,

které dnes hrají v Premier League — jako prostředek k hledání duchovního klidu a zvýšení návštěvnosti kostelů ve městech plných alkoholiků. V současnosti tyto týmy často vlastní finanční magnáti bez jakéhokoli předchozího vztahu ke klubu. Arsenal, Manchester United a West Ham United vznikly v oblastech těžkého průmyslu. Tottenham Hotspur byl školní klub, jehož zakladatelé se poprvé sešli pod pouliční lampou na Tottenham High Road. Fotbalová vášeň uchvátila i významné množství církevních klubů a i z nich se staly vážené a profesionální týmy. Mezi takové patří Everton (St. Domingo Church v Liverpoolu), Aston Villa (Villa Cross Wesleyan Chapel v Birminghamu), Southampton (St. Mary's) a Bolton Wanderers (Christ Church). I klub, kterému jsem během dětství tolik fandil, začínal jako církevní tým kostela svatého Marka v Gortonu, v zapáchající východní části prvního industriálního města světa Manchesteru.

V úplných začátcích se fotbalu podařilo přilákat velký zájem veřejnosti. Vysvětluji si to tak, že u lidí v dolech, mlýnech a továrnách ještě přežívaly nostalgické vzpomínky na drsné vesnické zápasy, a proto nová hra táhla davy, které se scházely a sledovaly ji. Fotbalová asociace v roce 1871 ustavila pohárový turnaj, první na světě, jež po úvodních jedenáct let vyhrávala mužstva složená z aristokratů. Až v roce 1882 porazil Blackburn Olympic, mužstvo z drsného města bavlny v hrabství Lancashire, soupeře Old Etonians 2:1. Od té doby už navždy fotbalu vládly kluby podporované pracující třídou na úkor amatérských aristokratů.

Soupeření mezi tvrdými a ambiciózními kluby ze severu a středu Anglie vedlo k tomu, že dobří hráči začali dostávat výplaty. Fotbalová asociace to nejdříve zakazovala jako něco, co je v rozporu s původním duchem hry. Nakonec se ovšem asociace v roce 1885, pod tlakem klubů, které vyhrožovaly odtržením, s profesionalismem smířila. Zároveň se však snažila kluby ochránit před naprosťou komercializací.

Když v roce 1904 vznikla spojením sedmi evropských fotbalových asociací FIFA, anglická Fotbalová asociace se nepřipojila. Potřebovala ještě další dva roky rozmyšlení. Nový světový fotbalový orgán načrtl jasnou hranici mezi fotbal a čistě komerční zábavu. V roce 1906 bylo na kongresu v Bernu, kdy už byla členem i anglická asociace, stanoveno sedm základních pravidel. Jedním z nich bylo, že mezinárodní zápasy se mohou hrát pouze mezi týmy reprezen-

tujícími národní asociace. Asociace musely odsouhlasit případný zápas mezi kluby z různých zemí a nikdo nesměl pořádat zápasy pro vlastní prospěch.

Fotbalová liga v Anglii, první svého druhu na světě, vznikla v roce 1888. Založena byla v hotelu Royal v Manchesteru, mnohem honosnějším místě, než kde o pětadvacet let dřív vznikla první pravidla. Na to, že šlo o soutěž, jež později inspirovala vznik podobných lig po celém světě a dosáhla velké slávy, mělo její založení poměrně jednoduchý důvod. Kluby, které už teď musely platit svým hráčům výplaty a starat se o fanoušky, potřebovaly mít jistotu pravidelných zápasů. Těmi dvanácti kluby, šesti ze severu a šesti z centrální části Anglie, jež ve své historii budou mít už navždy napsáno, že byly zakládajícími členy Fotbalové ligy, jsou Accrington, Aston Villa (jejíž předseda William McGregor, zapálený a oddaný křesťan, byl iniciátorem ligového projektu), Blackburn Rovers, Bolton Wanderers, Burnley, Derby County, Everton, Notts County, Preston North End, Stoke City, West Bromwich Albion a Wolverhampton Wanderers. Na prvním setkání v Manchesteru se zástupci klubů dohodli, že mužstva z měst nalákají větší množství diváků, a tím pádem vydělají víc peněz než týmy z menších obcí. Také se shodli, že aby podpořili vzájemnou konkurenceschopnost, budou se dělit o peníze ze vstupného. To byl pro ně tehdy jediný zisk. Dělením chtěli zajistit, aby si větší kluby nemohly nechávat víc peněz, platit si lepší hráče a dominovat. Férové dělení peněz je tak jedním ze základních principů, které v sobě fotbal má od svého vzniku.

Klíčovým zjištěním pro mě bylo, že viktoriánští gentlemani z Fotbalové asociace se snažili zamezit tomu, aby jednotlivci těžili z nežádoucí komercializace původně průmyslových klubů. Asociace dovolila zakladatelům klubů, aby vydělávali peníze a chránili se tak před zadlužením při placení hráčských platů a budování hřišť, zároveň však zavedla pravidla, která akcionářům bránila vydělávat peníze pro sebe. Tato hranice mezi obchodem a fotbalem nebyla dokonalá, možná byla příliš amatérská. Ale důraz na čistě sportovní stránku fotbalu byl základním kamenem Fotbalové ligy a jejího památného vzestupu v průběhu dvacátého století. Po první světové válce se liga rozrostla do čtyř divizí, ve kterých hrálo dvaadvadesát klubů z Anglie a Walesu. V roce 1988 oslavila liga úžasné stoleté výročí.

Velké kluby se nakonec od tohoto spravedlivého dělení zisků a dalších základních sportovních principů odtrhly kvůli penězům. Zejména těm za televizní práva, jejichž cena v osmdesátých letech výrazně vzrostla. Kluby nejvyšší soutěže se osamostatnily v roce 1992 a vytvořily Premier League. Nově se tak nemusely dělit o zisky z televizí se zbytkem anglického fotbalu. Malá skupina lidí v čele Fotbalové asociace se navzájem bůhvíjak přesvědčila, že když podpoří vznik nové soutěže, stanou se nejvýznamnějším hráčem anglického fotbalu. A zároveň zasadí úder Fotbalové lize, kterou vnímali jako svého rivala. Asociace majitelům klubů dovolila vytvořit i holdingové společnosti, aby mohli obejít původní pravidla. Ta je brzdila ve výši zisku, který směli z klubu vytěžit. A když se pak v lize začaly točit velké peníze a sláva Premier League rostla, majitelé klubů vydělávali jmění na jejich prodeji.

Šejk Mansour, princ, jehož bohatství pochází z ropy, po roce 2000 viděl, jak zaoceánští investoři skupují kluby z Premier League a platí jejich britským akcionářům desítky nebo stovky milionů liber. Tehdy začal zvažovat, že si také některý koupí. Když se objevila šance koupit Manchester City, rozhodl se, že to je ono. Klub s historií, z velkého města, se spoustou věrných fanoušků a novým stadionem postaveným v roce 2002 pro Hry Commonwealthu a po nich upraveným pro City. Nemusel tak řešit problémy se starým stadionem, který potřebuje opravy, jako třeba v Tottenhamu. Přejel do rukou majitelů z Abú Zabí způsobil, že síly, které útočily na moderní anglický fotbal, se dostaly na úplně novou úroveň. V Mansourovi se spojuje vzdělanost a extrémní bohatství států Perského zálivu. V Kataru navíc chybí volená vláda a vládnoucí dynastie, rodina Ál Nahjánů, je u moci už od osmnáctého století. Země Perského zálivu postupovaly chytře. Jejich novodobí panovníci se shodli na strategiích, díky kterým se mohly rozvíjet rapidní rychlostí. Zároveň hledí i do budoucnosti, až jednou dojdou ropa a plyn, díky kterým mají svá pohádková bohatství. Zásadní součástí jejich plánů se stal program „měkká síla“. Ten se zabývá kulturou, sportem a médií a snaží se v západním světě vybudovat pro země pozici respektovaného ekonomického partnera, o němž se mluví s úctou. V Kataru, sousedním státu Abú Zabí a tradičním náboženském i politickém rivalovi, vedla tato strategie ke kandidatuře na pořádání mistrovství světa ve fotbale v roce 2022. Ta původně vypadala jako grandiózní

přecenění vlastních schopností. Jenže byla úspěšná. A právě zisk volebních hlasů byl katalyzátorem, který podle mnoha lidí včetně Seppa Blattera urychlil odhalení situace ve FIFA. Zdálo se totiž, že jediným důvodem takové volby mohly být peníze.

Budovatelské plány v Abú Zabí byly fenomenální, ale zároveň trpělivější a výrazně dlouhodobější než v případě Kataru. Šejk Zajd bin Sultán Ál Nahján, Mansourův otec, byl uctíván coby vizionář. Vlady se ujal v roce 1966 a spustil proces přeměny státu v moderní zemi. Katarský emír dlouho nepřicházel s podobným plánem jako rivalové ve Spojených arabských emirátech, až v roce 1995 sebral Hamád ibn Chalífa Al Sání nenásilným převratem vládu svému konzervativnímu otci. Hamád věřil, že může rychle dohnat rozvoj, kterého dosáhly Emiráty. V Abú Zabí mezitím postavili moderní domy, hotely, kanceláře a obchody a později začali i s posilováním měkké síly. Zakoupili práva na pobočky prestižních jmen, jako Louvre nebo Guggenheim, a postavili i závodní okruh pro formuli 1. Ve snaze rozšiřovat svůj vliv zvažovali i kandidaturu na pořádání mistrovství světa ve fotbale. Nakonec ji však zavrhl. Kandidatura by totiž vyžadovala postavit hned několik fotbalových stadionů, což by v maličké zemi bylo poněkud zvláštní. Přesně k tomu se nakonec upsal Katar. V Abú Zabí místo toho kandidovali na pořadatelství mistrovství světa klubů pro roky 2009 a 2010, tedy turnaje, ve kterém se utkávají kluboví šampioni šesti konfederací sdružených pod FIFA. I tato akce dostane zemi do televizí po celém světě a naláká do ní fanoušky. Dozvěděl jsem se, že Abú Zabí muselo FIFA zaplatit za právo hostit tento turnaj, pak financovat samotný turnaj a jako součást balíčku ještě hostit Chucka Blazera způsobem, na jaký byl zvyklý.

V Emirates Palace jsem měl možnost s ním krátce mluvit. Pro příběh, kterému jsem se tehdy snažil porozumět, byl nepodstatný. Přesto jsem s ním udělal rozhovor, spíš jen pro formu a ze zdvořilosti. Když už tam byl... Co si vzpomínám, Blazer nepřišel na svém vozítku za mnou. V domluvený čas, po jeho tiskové konferenci, mě odvedli na místo, kde seděl na svém skútru. Byl radostný, velmi hlasy a optimistický, co se týče vyhlídek na turnaj, který se Abú Zabí pro FIFA chystalo hostit. Bude to mít skvělé pokrytí, vysílat se bude ve více než dvou set zemích, tvrdil tehdy Blazer.

„Naši sponzoři se budou na turnaji také podílet,“ říkal.

Zeptal jsem se ho, kolik to všechno bude stát samotnou zemi, která do sportovních akvizic, jako jsou turnaje FIFA nebo Manchester City, cpe miliardy. A jestli znamená pořádání podobného turnaje velkou finanční ztrátu. Blazer přiznal, že ano. Ale že Abú Zabí to za to stojí:

„Rozpočty a zisky jsou jasná věc. Ale jakým způsobem je počítáte a jak rozdělíte náklady mezi vlády a sponzory, to jasné není. Navíc je to investice, kterou dělají pro veřejné blaho. Po turnaji budou mít k dispozici tréninková centra a dopravní infrastrukturu. Vyškolené lidi, které pak budou moct využít při dalších sportovních akcích. Kde jinde seženete tak dokonalou laboratoř, jako je tato? Neměl byste o tom tedy uvažovat v mantinelech zisků a ztrát — jsou to prostě investice. Všichni jsou z turnaje nadšení, takže to přece nejde nazvat ztrátou.“

Chtěl jsem, aby mi řekl něco o sobě, a on dychtivě a trochu vychloubavě vyprávěl, že je generálním sekretářem CONCACAF už devatenáct let, což je pozoruhodně dlouhá doba, a třináct roků členem výkonného výboru FIFA. S velkým uspokojením zmínil, že právě uspořádali Zlatý pohár CONCACAF, na jehož finále, ve kterém Mexiko na stadionu Giants v New Jersey porazilo USA 5:0, dorazilo osmdesát tisíc diváků. Připomněl, že se právě rozjíždí Liga mistrů CONCACAF a že všechno jde jako na drátkách.

Zajímalo mě, odkud Blazer pochází, co dělal předtím, než nastoupil svou evidentně úspěšnou cestu v CONCACAF a FIFA. Zeptal se mě, jestli znám smajlíka, žluté logo z šedesátých let. Okamžitě jsem přikývl. Když jsem vyrůstal, byl ten obličej všude. Měl jsem ho spojený s tetou Sharon a strýčkem Alanem, kteří v šedesátých letech dospívali a jejich dům byl ještě o deset let později plný zábavy, elpíček a frisbee se smajlíkem.

„Smajlíky jsem vyráběl já,“ prozradil mi Blazer.

Měl jsem pocit, že se mnou mluvil přímo o tom, jak navrhl a vlastní autorská práva na smajlíka, ale podle mých poznámek z onoho rozhovoru v Abú Zabí ve svých tvrzeních tak daleko nezašel. Zapsal jsem si, že mi jen vyprávěl, jak je vyráběl. Mezi lety 1968 a 1972 vlastnil továrnu na výrobu odznaků se smajlíky. Tvrdil, že na této celosvětové mánii vydělal jmění, továrnu prodal a měl dost peněz na to, aby v sedmadvaceti odešel do důchodu. Jeho talent se však projevoval už dříve. Vysokou školu dokončil v pouhých devatenácti

letech. Pak se vrhl na podnikání a už ve dvaceti s velkým ziskem prodal svou první firmu.

Blazer vyprávěl svůj závrtný příběh a mě jím úplně ohromil. Vyprávění ukazovalo na jeho intelekt a na to, jak je zámožný. Navíc své jmění vydělal na tak stylové a celosvětově známé věci, jako je smajlík. Zároveň to vysvětlovalo, jak je možné, že je tady a veškerý svůj čas věnuje fotbalu. Tehdy se totiž ještě veřejně netušilo, že fotbaloví baroni jako on vydělávají vedením tohoto sportu obrovské peníze. Ten rozložitý a veselý chlapík byl podle svých slov ztělesněním amerického snu. A fotbal mohl být šťastný, že ho má.

Až po letech jsem zjistil, a překvapivě mě to trochu rozčílilo, že svou historku o smajlících sice vyprávěl každému, ale ve skutečnosti to bylo jen krytí. Pravdu jsem se dozvěděl z knihy *American Huckster* (Americký podomní obchodník), kterou o Blazerovi napsaly novinářky z *Daily News* Mary Papenfussová a Teri Thompsonová. Vyšla v roce 2014 a zbořila Blazerovu pohádku. Odhalila, že se ve vedení CONCACAF ve velkém vyhýbal placení daní, dopouštěl se podvodů a praní špinavých peněz. Tento muž se přitom v roce 2011 dohodl s FBI a nosil nahrávací zařízení ve snaze odhalit zločiny některých svých kolegů z FIFA. Kniha také přinesla informaci, že v mládí si Blazer vydělával jako podvodník v newyorském Queensu. Lidem tam vyprávěl, že vymyslel odznak se smajlíkem. Ve skutečnosti ho však navrhl grafický umělec Harvey Ball a jeho prodej na plakátech, hrnečkách a tisících dalších produktů včetně odznaků zorganizovali bratři Bernard a Murray Spainovi z Filadelfie. Blazer, a tady se příběh, který o sobě vyprávěl, blíží pravdě, měl se Spainovými smlouvu na výrobu odznaků a vedl továrnu v Queensu. V knize se však píše o tom, jak Blazer bratry Spainovy podvedl. Místo aby odznaky podle smlouvy exkluzivně dodal právě dvojici sourozenců, přeprodával je tajně dalším distributorům, kteří ovšem na jejich následný prodej neměli licenci.

Snadno jsem našel dceru jednoho z bratrů, Danu Spainovou, jež se nedávno chtěla ucházet o post starostky Filadelfie. Přes ni jsem se pak dostal k jejímu otci Bernardovi a ten mi vyprávěl, jak coby synové ruských imigrantů otevřeli s bratrem Murraym v roce 1959 první obchůdek. Museli si na něj půjčit a prodávali v něm dárkové předměty a různé žertovné drobnosti. Řekl mi, že využili popkulturní vlny, kterou spustila Campbellova polévka od Andyho Warhola. Američtí

studenti tehdy podlehli mánii po dopravních značkách. „Naše motto bylo: proč by je kradli z ulice, když je můžeme prodávat?“ Od těch chvil bratři Spainové budovali svůj byznys. V roce 2000 pak řetězec Dollar Tree, který čítal sto jedna poboček, prodali za tři sta milionů dolarů firmě Nasdaq.

„My jsme pravý americký sen,“ řekl Bernard, „a nikoli Chuck.“

Když se ho ptám na smajlíky, vysvětluje mi, že v jednu chvíli už museli rozšířit škálu produktů, na které půjde tento design použít. Aby co nejvíc vytěžili vlnu popularity, dokud potrvá. „Potřebovali jsme někoho, kdo to mohl produkovat ve velkém. Někdo nám doporučil firmu v newyorském Queensu. S bratrem jsme se vydali na schůzku s Chuckem Blazerem. Myslím, že přímo on továrnu nevládnul, patřila strýci jeho manželky a on ji jen řídil. Neměl problém přijmout naši objednávku a my jsme mu platili tři centy za jeden odznáček, který jsme pak sami prodávali za deset centů. Začali jsme přijímat objednávky z celého světa. Pak nám ale jeden z našich řidičů řekl, že si všiml, jak se z továrny pokoutně odvázejí odznaky dalším odběratelům. Došlo nám, že Blazer buď vyrábí odznaky navíc a ty sám prodává, anebo krade z našich objednávek. Stěžovali jsme si — kde jsou, kurva, naše odznaky? Ale on měl pořád nějaké výmluvy. Nežalovali jsme ho. Jsme prostě obchodníci a nikdy jsme žádného obchodního partnera nežalovali. Neměli jsme na podobné spory povahu.“

Nečekal jsem, jak velkou osobní urážkou pro Spainovy bude zjištění, že Blazer vydává jejich produkt za svůj skvělý úspěch.

„Nic dobrého si o něm nemyslíme. Je to zloděj a podvodník, špatný člověk. A pokud jediné, co umí, je ukrást něčí nápad...“ sakroval Spain, zatímco jeho manželka častovala Chucka dalšími nadávkami. Spain mi také prozradil, že on a jeho bratr, kteří vlastnili licenci na smajlíky a udělali z nich vlastní miniprůmysl, si nedokázali vydělat tolik, aby po skončení smajlíkové mánie už nemuseli pracovat. A že tedy není možné, aby se něco takového povedlo Blazerovi pouhým prodejem továrny, která mu navíc podle bratrů ani nepatřila.

Když se Spain dozvěděl, že Blazera smetl pád mocných v organizaci FIFA, řekl, že po těch letech to ho ani jeho manželku nepřekvapuje.

„Jakmile jsem se o tom doslechl, hned jsem si pomyslel, že musí být až po krk namočený do lumpáren.“

Dnes při pohledu zpět vidím, že to léto, kdy jsem v hotelu Emirates Palace v Abú Zabí potkal Chucka Blazera, bylo vrcholem jeho kariéry. Vrcholem, po němž následoval pád mnoha mužů, kteří dlouhá desetiletí vládli fotbalovému impériu. Pád celé FIFA Seppa Blattera. V té době ještě vydělávali jmění a celé země jim muse-ly skládat sliby věrnosti. Chystali se uspořádat mistrovství světa v Jižní Africe, které mělo být poctou lidskosti a hrdinství Nelsona Mandely a také cestou, jak změnit image celé Afriky. Blatterův vze-stup z chlapce z venkovského švýcarského kantonu Valais v Alpách byl stále natolik respektovaný, že prezident FIFA ještě pomýšlel na zisk Nobelovy ceny za mír. Bylo to ještě předtím, než výkonný výbor celý svět zaskočil přidělením šampionátů Rusku a Kataru. Dříve než Mohamed bin Hammám v roce 2011 vstoupil do boje s Blatterem o prezidentství FIFA a některé z nejvlivnějších postav fotbalu se destruktivně postavily proti sobě. FBI v té době teprve začínala své vyšetřování a zdaleka netušila, že by celá FIFA, samotná světová fotbalová federace, mohla být zločineckou organizací postavenou na vydírání. Ještě dlouho chybělo do chvíle, kdy měl Chuck Blazer při pobytech mezi hodnostáři na olympijských hrách v roce 2012 na sobě nahrávací zařízení. Připevněné ho musel mít ke své klíčence, byl totiž příliš obézní na to, aby se dal drát vést kolem břicha pod oblečením, jak to bývá obvyklé.

Tehdy byl Blazer ještě spokojeným fotbalovým baronem, který si mohl vesele razit cestu sedmihvězdičkovým hotelem v Perském zálivu na svém elektrickém skútru. Všude měl dveře otevřené, každé jeho přání bylo splněno. A světu mohl bezstarostně tvrdit, že právě jemu vděčíme za smajlíka.

1904: „ČISTÝ SPORT“

Když přemýšlíme nad novodobým úpadkem FIFA, nad šokujícími zatčenými a obviněními devíti významných postav organizace v květnu 2015 v Curychu, jen pár dní před znovukorunovací Seppa Blattera coby prezidenta, a nad Chuckem Blazerem a dalšími lidmi, kteří se přiznali k obrovským podvodům, je přirozené ohlédnout se za otci zakladateli celé FIFA. Kvůli současné situaci se nejspíš otáčejí v hrobech. Stejně jako samotný fotbal, jenž vznikl v anglických obchodních městech, ve školách a při kostelech, pochází i FIFA z velmi skromných základů. Organizace vznikla 21. května 1904 v čísle popísaném 229 na ulici Saint Honoré v Paříži. Tam tehdy sídlily kanceláře Union des Sociétés Françaises de Sports Athlétiques, amatérské francouzské sportovní asociace. U vzniku FIFA bylo tehdy jen sedm nově založených národních fotbalových asociací, které si chtěly usnadnit pořádání vzájemných mezinárodních zápasů: Nizozemsko, Švýcarsko, Dánsko, Belgie, Francie, Švédsko a Espir FC Madrid reprezentující Španělsko. Svůj záměr připojit se k sedmi zakládajícím členům projevilo i Německo. Po zasedání s tak skromnou účastí se asociace slavnostně a velkolepě shodly pojmenovat novou organizaci Fédération Internationale de Football Association (Mezinárodní federace fotbalových asociací) a tím daly najevo své ambice a odhodlání spolupracovat na sportovním poli. Odvážní muži, kteří tehdy v oné malé místnosti byli, však nemohli ani zdaleka tušit, jaký rozkvět na fotbal a jejich organizaci v průběhu století čeká.

Muzeum FIFA se nachází v Curychu, poměrně daleko od sídla samotné federace, připomíná bunkr a stojí na kopci poblíž zoo.

Redakčním ředitelem muzea je anglický novinář Guy Oliver. Ten s láskou uchovává myšlenky i úspěchy otců zakladatelů, zároveň však varuje, když si lidé idealizují jejich pohnutky. Oliver při pátrání v archivech zjistil, že záměrem zakladatelů FIFA nebylo to, co tak rád a pompézně připomínal Sepp Blatter, tedy světový mír, diplomacie prostřednictvím sportovního zápolení nebo jiné politické cíle. Oliver dává zrod FIFA zorganizovaný malou skupinou lidí v zapadlé kanceláři do kontrastu se znovuobnovením olympijských her. K tomu došlo o deset let dříve, v roce 1894, taktéž v Paříži, na konferenci pořádané v přednáškové aule Sorbonny. Pierre de Coubertin, autor myšlenky, byl inspirován ideami internacionalismu, pacifismu a míru mezi národy. Jeho konference se zúčastnilo sedmdesát osm delegátů ze zemí Evropy, ze Spojených států i z Nového Zélandu. Moderní olympijské hry byly od začátku stvořeny s ctnostnými ideály. Naopak princip vzniku mezinárodní fotbalové federace byl podle Olivera mnohem prostší: hrát mezistátní zápasy a organizovat mezinárodní šampionáty.

Přesto vnímáme, že v těchto začátcích vládl jistý idealismus a nevinnost. Přesně deset let předtím, než Evropu rozervala první děsivá válka, se muži z různých zemí sešli za jediným účelem: aby se vzájemně dohodli na pravidlech hry, kterou pak spolu budou hrát. Nezdá se, že by součástí jejich motivace byly peníze. V té době fotbal v těchto evropských zemích nebyl zdrojem významných zisků. Později, po první světové válce, se vedení FIFA ujal Jules Rimet a jako prezident federace vládl od roku 1921 do roku 1954. Byla to třiatřicetiletá éra globalizace fotbalu, do které patří i vznik mistrovství světa v roce 1930. Rimet byl zapáleným křesťanem, který se hlásil ke Coubertinovu pojetí sportu jako síly, jež posiluje mír a spojuje národy. Na konci svého působení ve FIFA mluvil Rimet o této organizaci jako o „duchovní komunitě, k níž nás poutá srdce i rozum“. O fotbalu pak tvrdil, že je to „cesta, kterou se šíří ty nejlepší lidské vlastnosti“, mezi něž radil disciplinovanost, střídmost a solidaritu.

„Oddanost duchu hry a férovost k soupeři jsou asi ty největší přednosti fotbalu,“ prohlásil Rimet ve svém proslovu adresovaném kongresu FIFA v Rio de Janeiru v roce 1950, těsně před světovým šampionátem v Brazílii. „Bez těchto vlastností by fotbalové zápasy ztratily jakýkoli smysl a vrátily by se na úroveň barbarských her známých z antiky.“

Zároveň dodal, že fotbal přináší morální užitek, který by se měl snažit šířit do světa: „Naším cílem musí být přenést tyto idealistické vlastnosti fotbalového zápasu do našich každodenních životů.“

Zakladatelé se neúspěšně snažili zapojit do vzniku FIFA i anglickou Fotbalovou asociaci, zdaleka nejsilnější a nejstarší fotbalovou organizaci. Její profesionální liga tehdy vzkvétala a stále rostlo množství klubů na všech výkonnostních úrovních. Anglie dala této hře pravidla a doslova stála u vzniku mnoha klubů. Týmy z Evropy, Jižní Ameriky, Afriky, Asie i Oceánie byly založeny britskými přistěhovalci nebo obchodními cestujícími. Robert Guérin, Francouz, který stál u vzniku FIFA, oslovil gentlemany z Fotbalové asociace dopisem a v roce 1903 i dvakrát navštívil Londýn. Jenže ani předseda Lord Kinnaird, ani sekretář asociace Frederick Wall, muž milující módu cylindrů a fraků, neměli na Guérina náladu. Ten si pak poštěžoval slavným a mnohokrát citovaným výrokem, že snažit se jednat s Angličanem je jako „pokoušet se krájet vodu nožem“.

Pro Angličana, který miluje fotbal, je studium této rané historie nepříjemné. Místy se cítí až trapně. Smutná je paralela tehdejšího postupu se současným rostoucím izolacionismem Velké Británie. Jako bychom opakovali chybu, z níž se neumíme poučit. Guérin se tedy s představiteli anglické Fotbalové asociace nesešel, dostal od nich v listopadu 1903 jen dopis. V něm se píše, že výbor asociace „nevidí žádné výhody“ mezinárodní federace. Fotbalová asociace se nezúčastnila základajícího setkání v Paříži, místo delegáta poslala jen omluvný dopis. Bizarní a až urážlivé bylo, že rok poté, co sedm evropských zemí zformovalo FIFA, svolala anglická asociace vlastní konferenci. Ta se konala na apríla roku 1905 a jejím výsledkem bylo usnesení, podle kterého by měla vzniknout nějaká nová mezinárodní unie.

Guy Oliver při svém pátrání v archivech FIFA hledal vysvětlení anglického postoje. Podle něj je potřeba se na celou věc dívat s pochopením a perspektivou tehdejší doby.

„V roce 1904 [kdy byla Fotbalová asociace přizvána na ustavující zasedání FIFA] byly čtyři národy Spojeného království bezkonkurenčními silami světového fotbalu,“ píše Oliver.

„Kdokoli jiný se snažil založit mezinárodní federaci, tedy čelil náročnému úkolu. Získat si respekt Britů. Zamyslete se nad následujícími přirovnáním. Představte si dnešní nadšence do amerického

fotbalu ve Francii, Dánsku, Belgii, Švédsku, Španělsku a Nizozemsku, kterak se pokoušejí vytvořit mezinárodní federaci amerického fotbalu. Že by se taková struktura mohla během jediné dekády stát nejvýznamnější organizací amerického fotbalu, se zdá absurdní. Přesně takový úspěch se však povedl FIFA ve fotbale.“

Anglická Fotbalová asociace už k sobě v té době měla přidružené asociace Argentiny, Indie, Kanady a Jižní Afriky. Oliver tedy vnímá korespondenci mezi Angličany a zakladateli FIFA nikoli jako urážlivou, ale spíš jako pokus o to, stát se dominantní silou v organizování mezinárodního fotbalu. Roku 1906 se Fotbalová asociace rozhodla naplno vstoupit do nové organizace FIFA a jmenovala Daniela Woolfalla, svého pokladníka a člena výboru Blackburnu Rovers, delegátem pro červnový sjezd ve švýcarském Bernu. Na znamení úcty k velikosti anglické Fotbalové asociace, její historii a know-how byl Woolfall na onom zasedání zvolen prezidentem FIFA, kterým zůstal až do roku 1918. Během svých prvních a formativních sedmdesáti let měla FIFA pouhých šest prezidentů, přičemž hned tři z nich, počínaje Woolfallem, byli Angličané. V roce 1974 se vlády ujal João Havelange a prostředí FIFA nezvratně změnil.

Od té chvíle dalších čtyřicet let britský vliv slábl a mizel současně s tím, jak FIFA rozšiřovala své aktivity daleko za své původní evropské zájmy. Organizace pak už měla jen dva prezidenty. Havelange monumentálně vládl až do roku 1998. A pak se vlády ujal jeho chráněnc a bývalý generální sekretář Blatter, pro kterého to bylo naplnění životní ambice. U moci vydržel sedmnáct let.

Bernská konference v roce 1906 položila základy k tomu, aby se FIFA stala nezpochybnitelnou mezinárodní federací a aby fotbal mohl celosvětově růst. Delegáti odsouhlasili, že pravidla by měla být v souladu s těmi, která uznávala anglická Fotbalová asociace. Shodli se i na tom, že v každé zemi bude existovat jen jedna národní asociace, jež v ní bude fotbal řídit. A odsouhlasili si, že mezinárodní zápasy se budou každoročně domlouvat na zasedáních FIFA. Woolfall a Wall pak doma v Anglii své kolegy ve Fotbalové asociaci zpravili, že jejich hra se pozvolna rozrůstá za hranice Británie. Zmiňovali „důležitost kontinentálního fotbalu“ a „možnost, že kluby patřící do Fotbalové asociace začnou brzy považovat mezinárodní zápasy za součást svých plánů a budou pravidelně navštěvovat a hostit kluby z kontinentu“.

Pokračovali zásadním tvrzením: „Fotbalová asociace by měla po-
užít všechen svůj vliv, aby fotbal na kontinentu zůstal čistým spor-
tem, a na základě svých mnohaletých zkušeností by měla asociacím
v kontinentální Evropě pomáhat.“

Sílu a pokročilost anglického fotbalu v porovnání s rodícím se
sportem v ostatních evropských zemích dokládá skutečnost, že aby
Fotbalová asociace ostatním zemím pomohla, dala pro mezinárodní
zápasy dohromady amatérský tým. Přesto bylo mužstvo tak silné, že
angličtí amatéři vyhráli první dva fotbalové turnaje na olympijských
hrách. V roce 1908 v Londýně porazili ve finále Dánsko 2:0 a o čtyři
roky později ve Stockholmu zdolali ve finále znovu Dány, tentokrát
poměrem 4:2. Oliver tvrdí, že tyto a další tři následné olympijské
turnaje plnily funkci prvních mistrovství světa. To vysvětluje interval
mezi založením FIFA a prvním světovým šampionátem v Uruguayi
v roce 1930.

Anglie bohužel od té doby z FIFA dvakrát vystoupila po hádkách,
z nichž číší anglická tristní, ale smutně známá vlastnost — panovač-
nost. Poprvé to bylo v roce 1920. Válečná jatka byla u konce a fotba-
lové asociace z kontinentální Evropy se začínaly znovu soustředit
na obnovení sportovních vztahů. Anglická Fotbalová asociace z FIFA
vystoupila na protest proti organizování zápasů s Německem a dal-
šími poraženými zeměmi. Angličané se znovu připojili v roce 1924,
jenže přišla další roztržka. Tentokrát se týkala amatérismu na olym-
pijských hrách. FIFA požadovala, aby byla hráčům kompenzována
ušlá mzda za dobu konání her. To bylo v roce 1928 a Anglie kvůli
nesouhlasu opustila FIFA podruhé. Bylo to přitom jen dva roky před-
tím, než mezinárodní federace poprvé uspořádala nejlepší fotbalový
turnaj světa.

Ve skvělé knize *FIFA: The Men, the Myths and the Money* (FIFA: Lidé,
mýty a peníze) se profesor Alan Tomlinson pozastavuje nad typic-
ky blahosklonným postojem „Anglie ví všechno nejlíp“, se kterým
Frederick Wall doručil rozhodnutí o vystoupení tehdejšímu sekre-
táři FIFA, Nizozemci Carlu Hirschmanovi: „Výrazná většina asociací
sdružených do Mezinárodní federace fotbalových asociací se zformo-
vala teprve nedávno,“ ohrnoval nos Wall, „a důsledkem toho nemů-
žou mít znalosti, které se získávají výhradně zkušenostmi.“

Prezident Rimet si zaslouží úctu za to, jak dokázal spojit svůj
náboženský idealismus, s nímž vnímal potenciál fotbalu, a mate-

rialistické chápání světa, díky kterému mu bylo jasné, že pracující lidé musejí dostat za svůj čas zaplacen. Během své vlády rozšířil FIFA za hranice Evropy. Přijal země z Afriky, první byl v roce 1923 Egypt, z Asie i ze Střední Ameriky. Zaváděl do fotbalu profesionalismus, což vedlo k tomu, že se fotbal rozešel s olympijským hnutím a uspořádal si vlastní mistrovství světa. Oliver je přesvědčený, že Rimetův pragmatismus uchránil fotbal od diskriminačního a maličerného zápolení o amatérismus, které prodělaly olympijské a další sporty, a částečně zapříčinil rychlý růst fotbalu a jeho celosvětovou popularitu.

Anglie se prvního šampionátu nezúčastnila, protože po dva roky staré roztržce stále nebyla členem FIFA. Turnaj vyhráli domácí Uruguayci, kteří ho hostili i díky tomu, že dalším účastníkům přislíbili zaplatit část nákladů na cestu. Anglie se neráčila zúčastnit ani mistrovství světa v letech 1934 a 1938. Obě vyhrála Itálie, a pak Evropu znovu zachvátila válka.

V roce 1932 se FIFA přestěhovala do Švýcarska kvůli finančním problémům, způsobeným Hirschmanovými ukvapenými investicemi v době velké hospodářské krize. Původně FIFA organizovala mistrovství světa z pouhých dvou místností svého sídla na Bahnhofstrasse v Curychu, ulici vedoucí z centra města k velkému starému nádraží. Ze stejných prostor pak federace pořádala šampionáty dalších dvaadvacet let. Po Hirschmanově selhání FIFA najala svého prvního skutečného zaměstnance, bývalého německého hráče Ivo Schrickera, který měl coby sekretář zajistit její profesionální fungování. Schricker s pouhým jedním pomocníkem dalších dvacet let řídil přípravu všech mistrovství světa.

O třiasedmdesát let později, v roce 2006, se FIFA přesunula do svého současného sídla, neproniknutelně vypadající hranaté budovy převážně z černé brazilské žuly. Stojí na kopci v sousedství fotbalového hřiště, kolem něhož visí vlajky všech členských zemí. Rostliny a stromy v okolí pocházejí ze všech šesti kontinentů, kde se hraje fotbal. Několik podlaží, která slouží převážně jako parkoviště, je zapuštěných do země a budova je proto většinou popisována jako bunkr. Nevyhnutelně se vkrádá myšlenka, že podobné sídlo si postaví jen organizace, která má co skrývat, jež má svá tajemství. Stavba sídla stála Blatterovu FIFA dvě stě čtyřicet milionů švýcarských franků (235 milionů dolarů).

Přesun do Švýcarska částečně urychlila potřeba organizace mít své trvalé sídlo. Dlouhé roky byl adresou hlavní fotbalové federace světa Hirschmanův dům v Amsterdamu. Na Švýcarsku, jež bylo ve válce neutrální, se shodli všichni, byla to ideální země pro vytvoření trvalého sídla. Ostatně Coubertin už v roce 1915, zatímco zuřila první světová válka, přesunul Mezinárodní olympijský výbor do Lausanne. Švýcarská pohostinnost se projevila i v zákoně, díky němuž mají sportovní asociace daňové úlevy, protože jsou považovány za součást veřejného blaha. Kromě daňové svobody nevyžadovaly švýcarské úřady od FIFA transparentnost, která je obvyklá u běžných obchodních společností. Právě Švýcarsko bylo sídlem diskrétních a soukromých bank, jež byly mimo jiné obviněny, že během války přijímaly vklady od nacistů. Tato švýcarská volnost byla v roce 1932 bezpochyby příjemná, v moderní éře se však tato privilegia stala ohniskem kritiky, která se na FIFA kvůli jejím multimiliardovým televizním a sponzorským smlouvám snesla.

Když se při současné znalosti FIFA, skandálem propletené a penězi ovládané organizace, ohlédneme do minulosti, je pozoruhodné, že jí od roku 1961 třináct let vládl sir Stanley Rous. Rigidní Angličan podporoval duch amatérismu podobně jako Jules Rimet. Na první pohled je snadné Rouse zesměšnit jako zpátečníka, který byl posedlý protokoly a pravidly, zatímco svět kolem něj se měnil. Je pravda, že byl milovníkem starých pořádků ve Fotbalové asociaci. A to i přesto, že jeho kariéra sekretáře v této organizaci začala v roce 1934 vyloučením, protože si na první zápas nevzal cylindr a frak, jak to dělával jeho předchůdce Wall. Raději si oblékl švihácké tříčtvrteční kalhoty, jak vzpomínal ve své autobiografii *Football Worlds: A Lifetime in Sport* (Fotbalové světy: Život ve sportu).

Napsal ji v roce 1978, čtyři roky po volební porážce od Havelange, a jde o historický dokument nevyčíslitelné hodnoty. Je to kronika podivuhodného života ve sportu, od Rousova narození v Mutfordu, malé vesničky v hrabství Suffolk, v roce 1895, v době, kdy se rodil samotný fotbal, až po prezidenta FIFA, který dostal Pelého, Cruyffa a Beckenbauera na barevné televizní obrazovky. Jeho dětství připomíná fotbalovou verzi knihy *Jablečné víno s Rozárkou*, klasiky Laurieho Leea, která líčí život v odlehle anglické vesničce předtím, než ho auta a technologie navždy změní. Jen v Rousově příběhu chyběl mladický sex pod podlahou drožky s Rozárkou. A nefiguruje

v něm ani žádné jablečné víno. Už ve třetím odstavci na první straně dá patnáctiletý Stanley dohromady zemědělské dělníky a vysloužilé rybáře a sestaví z nich fotbalový tým. Rous vzpomíná, že „měl přirozenou autoritu, na svůj věk až neobvyklou“, a přemýšlí, jestli to bylo díky „jeho vlastnímu vroucímu entuziasmu“, nebo „šťastné shodě náhod“, že měřil přes sto osmdesát centimetrů.

Rous byl během svého života vrcholným fotbalovým sudím, sedmadvacet let pracoval jako sekretář Fotbalové asociace, třináct let coby prezident FIFA. V roce 1948 organizoval první poválečné, „prosté“ olympijské hry v Londýně, za což byl povýšen do rytířského stavu. Navíc odvedl nevyčíslitelné množství dobrovolnické práce ve sportovních a charitativních organizacích. Nejzářivěji však z jeho knihy vystupuje jiná vzpomínka. Rous jezdíval na kole čtyřicet kilometrů, dvě hodiny tam a dvě zpátky, ze své malé vesničky do Norwiche, kde sledoval zápasy tamních City na jejich tehdejšími stadionu The Nest. V knize píše, že k zadní ose kola měl připevněné extra stupátko, aby „ti nejšikovnější kluci z vesnice“ na něm mohli stát a držet se Rousových ramen. Díky tomu s sebou na zápasy brával i spolupasážéra.

„Museli jsme být šikovní, abychom cestu zvládli i za deštivých dní,“ píše Rous, „ale pokud byl některý z našich hrdinů ve formě, věděli jsme, že to za tu námahu stojí.“

Když se nad tím zamyslíte, Rousův pozoruhodný život a kariéra, kterou obětoval sportu, byly přesně v souladu s britskými tradicemi. V duchu anglického spojování sportu a školství se z Rouse stal učitel a na watfordské základní škole ohromoval svými trenérskými metodami i organizačními schopnostmi. Později se přihlásil o pozici Wallova následovníka ve Fotbalové asociaci a uspěl. Mezi řadou inovací, kterými světové fotbalové federaci přispěl, byla i přepracovaná pravidla, jež dokončil v roce 1938. Pravidla fotbalu byla poprvé sepsána v roce 1863 a od té doby byla vinou mnoha přílepků a úprav kostrbatá a těžko pochopitelná. Rous to věděl ze své kariéry sudího. Pravidla tedy dešifroval a dal znovu dohromady. Stvořil tak nový, efektivnější soubor pravidel, který byl tak jednoduchý, že bez větších úprav vydržel skoro šedesát let, až do roku 1997. Rous ve svých pamětech píše, že jeden ze zaměstnanců Fotbalové asociace zajistil, aby měl na pravidla autorská práva. Za celých čtyřicet let, kdy autorská práva platila, si z nich však nenárokoval ani libru. „Chtěl jsem

mít prostě jen jistotu, že kdyby chtěli pravidla překrucovat, budou to muset konzultovat se mnou,“ dodal.

Když jeho následovník v anglické Fotbalové asociaci Denis Follows navrhl FIFA, aby za využívání fotbalových pravidel sepsaných anglickou asociací zaplatila, Rous k tomu řekl: „Osobně jsem před takovým krokem Followse pochopitelně varoval. I když jsem tím ošidil svou vlastní peněženku.“

V muzeu FIFA v Curychu mají ve vitríně jako jeden z vystavených exponátů výňatek z Rousových původních pravidel. Konkrétně jejich první stranu, která začíná pravidlem číslo jedna — Počet hráčů:

„Zápas hrají dva týmy, přičemž v žádném z nich nesmí být více než jedenáct hráčů.“

Dále zmiňuje rozměry hřiště, lajnování, velikost a postavení branek „s horizontálně umístěným břevnem ve výšce osm stop od země“. Následuje pravidlo číslo tři — Míč.

Pravidla z této vitríny Rous sepsal vlastní rukou na obyčejný, dnes už zažloutlý linkovaný papír formátu A4, který působí, jako by ho vytrhl z klasického školního sešitu. Vidět tento kus papíru je překvapivě emotivní zážitek. Mnohem silnější než pohled na trofeje a poháry legendárních hráčů, které jsou umístěné v dalších místnostech. Dokonce ani samotná trofej pro vítěze mistrovství světa, jež vypadá trochu jako přeplácaná hrouda zlata a ze které stále sálá vůně hrdinských vítězství, není tak působivá. Není to jen tím, že Rousova pravidla jsou tak jednoduchá, že dala pevné základy pro rozvoj fotbalu v nejúspěšnější sport planety. Je v nich totiž něco až dětského, jako by je sepsal za domácí úkol. Můžete si představit, jak je Rous opřený o svůj psací stůl, v ústech cucá pero, kaboní se a pak se pokusí co nejúhlednějším krasopisem sepsat pravidla.

Rouse nahradil Havelange, hrůzu nahánějící a přehnaně ambiciózní brazilský obchodník. FIFA rozjela svůj globální rozvoj a komercializaci a Rous rázem působil jako prudérní, nemístný a v čase uvízlý kolonialista, kterého prostě přejela moderní doba. To je však jen Rousova karikatura. Jeho úspěchy zasluhují uznání. Byl to větší vizionář, než se povrchním pohledem může zdát. Ve skutečnosti byl ve své době tiskem popisován jako modernizátor a internacionalista. Sdílel pohled, který v roce 1906 po kongresu FIFA popsal Woolfall — anglická Fotbalová asociace by se měla snažit ovlivňovat celosvětový rozvoj fotbalu, a ne se k ostatním zemím otáčet zády. Rous se vždy

snažil o mezinárodní spolupráci, už jako rozhodčí. Kritizoval „lhostejnou“ Fotbalovou asociaci, která se „stáhla do sebe“ a vystoupila z FIFA. O absenci anglické asociace ve světové fotbalové federaci napsal: „Rozhodně si nemyslím, že tato izolace bude přínosná. Je to politováníhodné rozhodnutí a to, že nebudeme úzce spolupracovat s FIFA, nám v budoucnu přinese mnoho problémů.“

Rous byl odhodlaný vrátit Anglii do FIFA, co nejdříve to bude možné. Hned po válce, v listopadu 1945, vyrazil s šéfem Fotbalové asociace Arthurem Drewerym do Curychu na zasedání výkonného výboru a dočkali se vřelého přijetí. Fotbalová asociace a další britské organizace se v roce 1946 do FIFA vrátily a Drewery, obchodník s rybami a bývalý předseda klubu Grimsby Town, byl od roku 1956 jejím předsedou. V té době už FIFA nabírala členy z celého světa, především země z Jižní Ameriky a Asie. Africké asociace se začaly připojovat většinou až v šedesátých letech, kdy jejich země získaly samostatnost. Evropský vliv ve FIFA byl však tehdy stále dominantní. Přílehlavou ukázkou toho, jak odlišná tehdejší doba byla, je, že se šéfem organizace, která spravuje fotbal celého světa, stal bývalý předseda Grimsby, provinčního klubu ze severu Anglie.

Rousova nepřetržitá a prvotřídní práce ve Fotbalové asociaci a ve FIFA, jeho organizační schopnosti, cit pro detail a odhodlanost posunout fotbal dál vedly k tomu, že byl v roce 1961 osloven, aby kandidoval na šéfa FIFA. I tak musel vyhrát volby proti dvěma dalším kandidátům. Pozice ve FIFA byla neplacená a ve své knize pak Rous vysvětlil, že žil z penze od Fotbalové asociace, která musela být velmi skromná. Když se ujal prezidentství, bylo mu šedesát šest let. Svou vládu ve FIFA popsal jako „nejvíc vzrušujících a nejnáročnějších třináct let života“. Místo aby ji vnímal jako „trafiku“ na konci své kariéry, uvedl:

„Mohl jsem využít všechny své zkušenosti a vychutnat si svůj celoživotní zájem o mezinárodní spolupráci... Byl jsem přesvědčený, že FIFA by se na problémy měla dívat z co nejširšího, celosvětového úhlu. Nikoli jen z evropského nebo jihoamerického. Byl jsem také přesvědčený, že FIFA by měla fotbal nechat plynule se rozvíjet bez nějakých nevyžádaných zásahů.“

V současnosti se na Rouse vzpomíná i kvůli jeho upřednostňování bělochů ve Fotbalové asociaci Jižní Afriky (SAFA). Jasně se totiž vymezil proti bojkotu, který na začátku šedesátých let požadovali

noví členové FIFA z bývalých koloniálních zemí a jenž měl mířit právě proti Jižní Africe, kde vládl apartheid. Rous budil dojem, že sympatizuje s apartheidem a je proti fotbalovému rozvoji v Africe. Nakonec to byly právě hlasy některých afrických asociací, které byly klíčové při jeho volební porážce s Havelangem v roce 1974. Samotný Rous odmítal, že by apartheid jakkoli podporoval. A zdálo se, že byl skutečně překvapený a ukřivděný, když se ukázalo, kolik afrických hlasů ve volbách ztratil.

Rous trval na tom, že jeho pohled na Jižní Afriku je v souladu s principem, který neustále opakoval. Politika by do sportu být zatahována neměla. Tvrdil, že když je země mezinárodně uznaná, měla by ji FIFA do svých řad přijmout a nestavět se do role politického nebo společenského soudce. Odtud například pramenila i jeho podpora rychlému návratu Německého fotbalového svazu do FIFA krátce po válce. Proti tomu se zdvihla vlna odporu některých zemí, především těch, které trpěly pod nacistickou hrůzovládou. „Podařilo se nám to v roce 1950,“ napsal Rous, „a Německo od té doby výrazně přispělo světovému fotbalu.“

S jeho kladným postojem k přijetí jihoafrické asociace do FIFA se však většina afrických asociací nikdy nesmířila. Konfederace afrického fotbalu, která vznikla v roce 1957, ještě tentýž rok vyloučila tým Jižní Afriky z premiérového Afrického poháru národů, protože na něj SAFA odmítla vyslat rasově smíšený tým. Poté co FIFA v roce 1961 pozastavila členství SAFA, rozhodl se Rous sestavit vyšetřovací komisi. V lednu 1963 jel do Jižní Afriky a vzal s sebou bílého zástupce ze Spojených států Jimmyho McGuira. Společně pak prohlásili, že „bez ohledu na tamní politiku rasové segregace se samotná SAFA na diskriminaci nijak nepodílí“. Rous své argumenty založil na tom, že SAFA pouze následuje vládní politiku, které nemůže vzdorovat. Zároveň však podle něj nic nebránilo tomu, aby SAFA spolupracovala s fotbalovými asociacemi dalších rasových etnik v zemi, ať už to byli Bantuové, Indové nebo „Barevní“. Tvrdil, že SAFA navzdory apartheidu, který osobně vždy nesnášel, přispívá integračnímu procesu.

Jenže to zdaleka nebyl závěr, který by uspokojil africké fotbalové asociace a většinu členských zemí FIFA. Následujícího roku na kongresu v Tokiu bylo členství SAFA znovu pozastaveno, a to na dlouhých dvanáct let, až do kongresu v Montrealu v roce 1976.

Na něm byla asociace země, ve které stále panoval apartheid, definitivně vyloučena.

Některé z afrických asociací psaly Rousovi a obviňovaly ho, že apartheid přehlíží. Později, kvůli rozčilení z nedostatku míst pro africké země na mistrovství světa 1966, Konfederace afrického fotbalu tento turnaj bojkotovala. Kombinace Rousovy tvrdohlavosti v oddělování sportu a politiky a jeho kulturního původu z koloniální Británie podle všeho způsobila, že podcenil a neodhadl vnitřní nenávisť černé Afriky k apartheidu.

Nepomohla mu ani chilská kauza z roku 1973, kdy jeho rozhodnutí působí ve světle tehdejší politické situace až směšně krátkozrace. Rous nedovolil hrát Sovětskému svazu kvalifikační utkání o postup na světový šampionát proti Chile na neutrální půdě. Sověti odmítali hrát na stadionu v Santiagu, kde toho roku probíhalo mučení a popravy levicově smýšlejících odpůrců brutálního převratu generála Augusta Pinocheta. FIFA vytvořila speciální výbor, jehož dva členové odjeli do Chile a podali zprávu, že „podle toho, co v Santiagu viděli a slyšeli, se tamní život vrátil do normálu“. Výbor tedy s Rousovým souhlasem odmítl sovětskou žádost a trval na tom, aby se zápas odehrál v Chile. Rous měl za to, že Sovětům prokazuje laskavost, když jim nabídl, aby se utkání odehrálo na jiném chilském stadionu. Není proto divu, že byl překvapený, když Sověti odmítli. Následně dohlédl na jejich automatické vyloučení z mistrovství světa 1974, protože odmítli hrát kvalifikační zápas. Očividně nečekal „politickou vendetu“, kterou proti němu od té chvíle Sověti vedli.

Byla by však chyba soudit Rousovu vládu a charakter jen podle těchto dvou epizod, ze kterých může jeho přístup působit hloupě a netakticky. V jiných případech bylo jeho rozhodnutí oddělovat politiku a sport až obdivuhodné. Postavil se například proti požadavku Číny, aby byl Tchaj-wan, který se od ní odtrhl, vyřazen z FIFA. Rous si stál za tím, že Tchaj-wan je mezinárodně uznaná země a fotbalová federace by neměla být zneužívána k politickým bitvám. K FIFA přistupoval Rous až otcovsky. Byl internacionalista a byl přesvědčený, že vždy dělal maximum pro to, aby se fotbal po celém světě rozvíjel.

Rous tlačil na rozvoj konfederací, tedy jednotlivých národních asociací spojených do celků podle regionů, včetně Konfederace afrického fotbalu. Věřil totiž, že „pro FIFA je zásadní se decentralizovat,

nikoli posilovat svůj byrokratický aparát usídlený v Evropě, pro mnoho zemí velmi vzdálený... Nesmíme být necitliví k potřebám ostatních kontinentů“.

Tento tlak na posilování konfederací působí z dnešního pohledu naivně. Rous je vnímal jako nezbytný nárazník mezi národními fotbalovými asociacemi a FIFA. Navrhl první stanovy evropské konfederace UEFA, která vznikla v roce 1954. Jako sekretář anglické Fotbalové asociace pak podpořil účast anglických šampionů v nově vznikajícím Poháru mistrů evropských zemí, a to přes námitky Fotbalové ligy. Rous výslovně podpořil vznik CONCACAF a snažil se také uspišit rozvoj fotbalu ve Spojených státech. Věřil totiž, že právě tato země „má kapacitu, aby se stala světovým fotbalovým lídrem“. V roce 1966 také pomáhal vzniku nejnovější konfederace v Oceánii. Pod tu spadala i Austrálie, jejíž asociace se ovšem v roce 2005 přesunula do asijské konfederace. Tehdejší sekretář Charles Dempsey, což byl Skot žijící na Novém Zélandu, je dodnes v Oceánii oslavován jako „otec zakladatel“.

V roce 1966 — kdy se naplnily Rousovy ambiciózní plány a Anglii se podařilo vyhrát domácí mistrovství světa — navrhl nový systém přidělování finančních grantů africkým a dalším rozvojovým zemím. Této iniciativě přikládal velký význam, cestoval po světě a dokumentoval, kde je finanční pomoci od FIFA potřeba. Zároveň usilovně pracoval na přesvědčení evropské většiny ve výkonném výboru, aby nová opatření schválila, a finančního výboru, aby na financování této iniciativy vyčlenil pět set tisíc švýcarských franků. Cílem bylo poskytnout přímou finanční pomoc konfederacím, které sdružují rozvojové země. Díky tomu mohly na plný úvazek zaměstnat sekretáře, platit odborníky v trenérských kurzech a financovat pořádání turnajů.

Když Havelange kandidoval proti Rousovi, slíbil podpořit další rozvojové projekty a také navýšit počet účastníků světových šampionátů z šestnácti na čtyřiašest. Tím vytvořil dojem, že Rous je proti oběma těmto iniciativám. Guy Oliver při svém pátrání v archívech objevil, že tento zažitý pohled na Rouse je nefér. Ve skutečnosti Rous už v červenci 1970 navrhoval, aby se konfederace zamyslely nad rozšířením šampionátu na čtyřiašest, nebo dokonce dvaatřicet týmů, což se později stalo. Dvaatřicetičlenný turnaj by umožňoval účast čtyř týmů z Afriky, čtyř z Oceánie a Asie a stejnému počtu

také ze Střední a Severní Ameriky. K tomu by se připojilo třináct zemí Evropy, pět z Jižní Ameriky, domácí tým a obhájci trofeje. Rous navrhoval, že změna by mohla nastat už na nejbližším mistrovství světa 1974 v západním Německu.

UEFA se proti návrhu ostře postavila. Bála se oslabení evropské dominance, a návrh zablokovala. Africké země tak nadále neměly na šampionátu garantované ani jedno místo. K účasti musely projít kvalifikací a pak se v mezikontinentální baráži popasovat s týmy z Asie. Havelange volby vyhrál i proto, že se postavil do role patrona mezinárodního rozvoje. Následně byl díky silnému mandátu schopný protlačit návrh na rozšíření světového šampionátu z šestnácti na čtyřicet účastníků. Poprvé se v tomto formátu hrálo ve Španělsku v roce 1982. Rous před volbami, ve kterých čelil Havelangovi, odmítl vést aktivní kampaň a šířil pouze skromnou brožuru, ve které sliboval, že bude pokračovat ve své práci. Ta podle něj mluvila sama za sebe: třináct let úspěchů, rozvoje a obdivuhodného pokroku. Podle zákulisních informací z té doby i současnosti Havelange ve snaze získat hlasy rozhazoval na všechny strany peníze i sliby. Poslední odstavec v Rousově brožuře proto působil trochu jízlivě: „Nemohu vám nabízet různé protislužby, abych si znovu zajistil vaše hlasy. Nesnažím se agitovat za své zvolení jinak než touto brožurou. Mám raději, když za mě mluví výsledky mé práce.“

Později přiznal, že to bylo málo. Ve svých pamětech připustil, že cítil hořkost, která se projevila v dalších letech. Stále však tvrdil:

„Největším zklamáním pro mě byla reakce Afriky. Měli osmatřicet hlasů oproti třiatřiceti evropským a jejich vliv byl při zvolení Havelange zásadní. Bolestivé to bylo proto, že jsem během svého prezidentství odvedl spoustu práce pro rozvoj fotbalu právě v Africe. Pravdou je, že Evropané, kteří do rozpočtu FIFA přispívali spoustu peněz, mě kritizovali za to, že Africe pomáhám až příliš.“

Mnohé se už napsalo o tom, že Havelange si své zvolení zajistil úplatky. Jedna dobová zpráva mluví o „malých hnědých obálkách ve velkých černých rukách“, což je fráze, která během dalších desetiletí zlidověla. Je možné, že to tak opravdu bylo. Že i toto byla pravda, stejně jako mnoho dalších obvinění z úplatkářství, která provázela volby FIFA od oné klíčové změny režimu v roce 1974. Žádné prohrašky však nebyly věrohodně zdokumentovány. David Yallop ve své knize *How They Stole the Game* (Jak ukradli fotbal) Havelange

kritizuje a obviňuje z korupce, jíž se měl dopouštět ve svém podnikání i později během vlády ve FIFA.

Samotný Havelange v rozhovoru s Yallopem vypráví příběh, který osvětluje, jak politika v zákulisí světového fotbalu funguje. Havelange prozradil, že měl přítele, jenž pracoval ve vysoké pozici v aerolinkách Lufthansa. Ten zaplatil cestu šesti afrických delegátů na klíčový kongres ve Frankfurtu — a tam všech šest hlasovalo pro Havelange. Vypadá to jako jasný příklad úplatkářství, nebo minimálně jako do nebe volající střet zájmů. FIFA však v roce 1974 neměla pravidla, podle kterých by mohla vymáhat dodržování etického kodexu. Zároveň to dobře demonstruje, že v roce 1974 neměla velká část afrických fotbalových asociací peníze. A to ani na to, aby mohly svého předsedu nebo jiného zástupce vyslat na tak důležitý kongres FIFA, na němž se volí prezident.

O mnoho let později, v dubnu 2016, představil brazilský akademik Luiz Guilherme Burlamaqui na Harvardově univerzitě svůj výzkum nazvaný „Fotbal jako globální fenomén“. V něm ještě podrobněji zdokumentoval chudobu malých fotbalových asociací v dobách Rousovy vlády. Fotbalové asociace musely za své členství ve FIFA platit drobný poplatek. K tomu si FIFA stále ještě účtovala daň ze zisku z mezinárodních zápasů, což byl jeden z jejích klíčových finančních zdrojů. Burlamaqui zjistil, že v roce 1974 činil fixní poplatek pouhých sto padesát dolarů ročně. Jenže „pro malé [africké] asociace, jako bylo Togo nebo Čad, byla taková částka významná a neustále se s platbami opožďovaly“. V roce 1974 napsal Rousův generální sekretář ve FIFA, zkušený Helmut Käser, dopis Konfederaci afrického fotbalu, že dvacet osm jejích asociací dluží za poplatky, a vyhrožoval jim vyloučením z kongresu, pokud nedoplatky nedorovnájí. Elias Zaccour byl agent a organizátor fotbalových zápasů a zároveň dlouhá léta fungoval ve FIFA jako lobbista a zákulisní hráč. Angažoval se také v Havelangově kampani a v roce 2004 v televizním interview přiznal, že zaplatil poplatky za čtrnáct afrických asociací, které si nemohly dovolit uhradit je ze svého. „Tak jsem zaplatil,“ řekl, „a oni mohli volit. Jinak by nevolili. Bylo to čtrnáct hlasů pro nás.“

Havelange si v devadesátých letech, a nejspíš i dříve, bez pochyby vylepšil rozpočet díky úplatkům od švýcarské marketingové společnosti International Sport and Leisure (ISL). I na základě toho

můžeme soudit, že neměl problém zavést korupční systémy do hlavní fotbalové organizace světa, která přitom vznikala s obdivuhodnými idealistickými principy. Nesmíme se však příliš zaměřit jen na tuto jednu stránku Havelangovy osobnosti, na úplatky, vykořisťování a klientelismus. Mohli bychom si vinou toho nevšimnout jeho dalších dovedností a talentů, které byly významným faktorem jeho zvolení a vlády ve FIFA. Narodil se v roce 1916 jako Jean-Marie Faustin Godefroid de Havelange v Rio de Janeiru. Jeho otec byl bohatý Belgičan, který své peníze vydělal na obchodování s armádou. João zemřel v roce 2016 ve věku sto let. V mládí byl aktivním sportovcem, v plaveckém týmu se zúčastnil Hitlerovy berlínské olympiády v roce 1936 a v roce 1952 byl součástí brazilského týmu vodního póla. Studoval práva a pak našel uplatnění v dopravních a jiných průmyslových společnostech. Podle Yallopova šetření se podílel i na zbrojním průmyslu.

Havelange vstoupil do Brazilské sportovní konfederace CBD a poté, co brazilský fotbalový tým nedokázal vyhrát mistrovství světa 1954 ve Švýcarsku, což se bralo jako velké selhání, se Havelange stal předsedou této organizace. Turnaj ve Švýcarsku tehdy vyhrálo západní Německo, což byl pro zemi vzpomínkový úspěch, na který se dodnes vzpomíná jako na „zázrak z Bernu“. Svůj podíl na úspěchu západního Německa měla i firma Adidas, pojmenovaná po svém zakladateli Adimu Dasslerovi, která pro německý tým vyvinula revolučně lehké kopačky, jež byly nesrovnatelné s těžkými bagančaty ostatních mužstev.

Havelange byl předseda CBD, která sdružovala třiatdvacet národních sportovních asociací, od roku 1958 do roku 1973. Tehdy rozjel svou kampaň k prezidentským volbám FIFA. Celý svět lapał po dechu při sledování „vrozených“ fotbalových dovedností brazilských fotbalistů, když v roce 1958 s úžasným sedmnáctiletým Pelém vyhráli šampionát a pak to ještě zopakovali v letech 1962 a 1970. Za úspěchy reprezentace stál Havelange, který nastartoval profesionální program zřízený za jediným účelem — pomáhat národnímu týmu. Financovala ho vláda i zájemci z prostředí byznysu. Všichni toužili po prestiži, kterou Brazílii přinášela vítězství na světových šampionátech. Součástí programu byla lékařská střediska a technické expertizy na podporu hráčů, kteří na turnaje odjížděli skvěle

připravení. Už v roce 1962 začínaly politické a obchodní ambice bohatých Brazilců tlačit na Havelange, aby zvážil kandidaturu na prezidenta FIFA.

Burlamaqui při svém zkoumání počátků Havelangovy kandidatury zjistil, že jejím cílem bylo rozšíření mezinárodního vřhlasu celé Brazílie, který rostl díky fotbalovým talentům. Brazilští obchodníci a vláda, tehdy vojenská diktatura na vrcholu své krutovlády, Havelangovu kandidaturu podporovali. Vnímali ji jako prostředek k posílení pozice celé Brazílie. Havelange se kampani zcela oddal. Známa je historka, jak osobně letěl do osmdesáti šesti zemí, aby si bez prostředníků promluvil s volebními delegáty z celého světa. Často ho doprovázela brazilská reprezentace nebo mužstvo Santos, které na místě odehrály přátelské utkání. Občas s ním letěl samotný Pelé, jenž tím Havelangově kandidatuře dodával ještě víc lesku.

Podle citace z knihy Davida Yallopa Pelé o své pozici v Africe prohlásil: „Pro tamní obyvatele jsem symbolem toho, kam až to černoch může dotáhnout, pokud ho nebrzdí rasové předsudky okolí. Zároveň jsem fyzickým důkazem, že černý muž může zbohatnout i v bělošské zemi.“

Havelange byl bohatý běloch. Úspěšně se však prezentoval jako muž ze smíšené rodiny, z chudých poměrů a z neevropské země. Byl citlivý k potřebám a stížnostem afrických asociací a postavil se za ně při jejich rozepři s Rousem kvůli Jižní Africe. Podporu jihoamerických zemí už měl v kapse a teď Afričanům sliboval ještě víc rozvojových programů a rozšíření mistrovství světa.

Emmanuel Maradas, novinář z Čadu, který vede časopis *African Soccer* a zabývá se politickou situací v afrických fotbalových asociacích, říká, že Havelange, a později i Blatter, rozuměl jejich potřebám a věděl, jak s nimi mluvit.

„Jižní Afrika byla v době hnutí za národní obrození velkým tématem,“ říká Maradas. „João Havelange objel Afriku a lobboval v těch nejvýznamnějších zemích — Ghaně, Nigérii a Egyptě. Právě jejich zástupci byli při volebním kongresu FIFA velmi vlivní. Slíbil Africe pomoc — pozici ve výkonném výboru FIFA, jistotu účasti na mistrovství světa a vybudování zařízení pro mladé hráče. Dobře věděl, jaká slova volit, aby všichni pochopili jeho sdělení: ty peníze existují a vám by se hodily.“

Ani Rous však nespolehal jen na to, že za něj bude mluvit vykonaná práce, jak tvrdil ve své brožuře. Za sebou měl totiž neúnavné lobbistické snahy Horsta Dasslera, který navázal na svého otce Adiho v pozici šéfa Adidasu. Ten se extrémně zajímal o sportovní politiku a později si založil firmu zabývající se sportovním marketingem ISL. Dassler, šéf společnosti vyrábějící kopačky a dresy, chtěl, aby byl zvolen kandidát, jenž k němu bude loajální. Takový, který by s ním uzavíral sponzorské smlouvy a skrze fotbal a jednotlivé týmy poskytoval Adidasu vítanou reklamu. Patrick Nally, tehdejší mladý anglický marketér, jenž s Dasslerem po zvolení Havelange spolupracoval na uzavření smlouvy s FIFA, říká, že Horst Dassler považoval za důležité jednat přímo s asociacemi. „Šlo mu o to, uzavřít s nimi smlouvu a zajistit si, jaké dresy a kopačky mohou hráči oblékat. Dassler věděl, že platit jednotlivým sportovcům za to, že budou nosit jeho kopačky a dresy, by bylo velmi komplikované a mohlo by to způsobovat problémy, že je lepší spolupracovat rovnou se samotnými asociacemi.“

Přesto Dassler samozřejmě rozvíjel spolupráci s těmi nejlepšími německými hráči. Doživotní smlouvu například podepsal s Franzem Beckenbauerem v době, kdy hrál za Bayern Mnichov. Beckenbauerova teplákovka se třemi pruhy na obou pažích, ve které se fotbalová hvězda ukazovala v roce 1967, byla prvním sportovním oblečením od firmy Adidas. Předtím se společnost soustředila výhradně na boty. Jakmile však Dassler pochopil, jakou výhodu oproti konkurenci získá spojením s fotbalovými asociacemi, založil dokonce pobočku Adidas pro mezinárodní vztahy. Tam školil mladé úředníky ve sportovní politice, lobbování a volebním intrikaření za účelem zvolení vybraného kandidáta. V Adidasu pracoval od sedmdesátých let třeba Fedor Radmann, který od roku 1979 do roku 1989 působil jako ředitel zodpovědný za „PR a mezinárodní vztahy“. O mnoho let později se tento zkušený Němec stal Beckenbauerovou klíčovou postavou při kandidatuře Německa na pořádání mistrovství světa 2006.

Na šampionátu v roce 1974 konaném těsně po Havelangově zvolení byl Adidas výrazně vidět. Tři pruhy nosilo mnoho hráčů včetně Beckenbauera, který u toho předváděl zázračné kousky s míčem od stejné firmy. Dassler však ve skutečnosti při volbě podporoval Rouse, svého spojence z předchozí éry. Fungování FIFA mu vyhovovalo a případné znovuzvolení Rouse vnímal jako záruku, že v klíčové